FÉLIX-ANTOINE SAVARD

MENAUD, OMUL PĂDURII

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica: Viorel Popescu. Ilustrația: Casia Csechi

Félix-Antoine Savard
MENAUD MAÎTRE-DRAVEUR
Bibliothèque canadienne-française, Fides Montréal-Paris
© Corporation des Editions Fides, Ottawa, 1937.

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii UNIVERS

GLOBUS

FÉLIX-ANTOINE SAVARD

MENAUD, omul pădurii

Traducere de
Alexandrina Andronescu

EDITURA UNIVERS
București

1978

CAPITOLUL I

„Am venit aici acum trei sute de ani și am rămas...
În jurul nostru au venit străini pe care ne place să-i numim barbari... Au acaparat aproape toată puterea. Au pus mîna pe aproape toți banii...“ [1]

LOUIS HÉMON

Cugetînd în sine, Menaud stătea la fereastră.

Și, în timp ce de jur împrejur marea pace de aur a serii se întindea ca o cuvertură pe care o femeie o așază pe un pat, el asculta cuvintele miraculoase :

„Am venit aici acum trei sute de ani și am rămas...

Adusesem cu noi de peste mări rugăciunile și cîntecele noastre : ele sînt mereu aceleași.

Adusesem, în piepturile noastre, aprigă și vitează, inima oamenilor din țara noastră, gata deopotrivă de milă, ca și de rîs, inima cea mai

[1] Louis Hémon, *Maria Chapdelaine,* Editura Minerva, B.P.T., 1968 (trad. și pref. Iulian Vesper).

omenească dintre toate inimile omenești : ea nu s-a schimbat. Am întocmit un plan al noului continent, de la Gaspé la Montréal, de la Saint-Jean d'Iberville la Ungava, spunînd : Toate lucrurile pe care le-am adus cu noi, religia noastră, limba noastră, virtuțile, pînă și slăbiciunile noastre sînt de-acum înainte lucruri sfinte, de neatins, și așa vor trebui să rămînă pînă la sfîrșit.

În jurul nostru au venit străini, pe care ne place să-i numim barbari... Au acaparat aproape toată puterea. Au pus mîna pe aproape toți banii ; dar în ținutul Québec..."

Și, ca și cum la aceste cuvinte întunericul s-ar fi întețit pe neașteptate, glasul Mariei începu să șovăie :

„Dar în ținutul Québec..."

Se plecă peste carte și continuă cu voce tare :

„Dar în ținutul Québec nimic nu s-a schimbat."

Deodată, Menaud se îndreptă în scaun, de parcă ceea ce auzise acum ar fi deschis la picioarele lui un întuneric de nepătruns :

„Nimic nu s-a schimbat... nimic nu s-a schimbat !", bombăni el...

Violent, cu lovituri seci, își scutură pipa de călcîi, se aplecă o clipă peste fereastră, privi

spre munții liberi ce mai puteau fi încă distinși în depărtare, apoi, pentru a goni gîndurile întunecate ce-l năpădiseră, vîrî în jăratecul sobei o aşchie de cedru cu care aprinse lampa.

Și, în timp ce încerca să-și limpezească gîndurile ce-l năpădiseră pînă în străfundul ființei, spuse fiică-si :

— Zii înainte.

Ea continuă :

„Nimic nu se va schimba, pentru că noi stăm drept mărturie. Din zbuciumul nostru și din cele ce ne-au fost sortite am înțeles limpede această îndatorire : să ne îndîrjim și să ne menținem... Și ne-am păstrat, poate numai ca după mai multe secole lumea să se întoarcă spre noi și să spună : «Acești oameni sînt dintr-un neam ce nu știe să moară».“

Privirea lui Menaud se înflăcărase.

— Destul ! îi spuse fetei.

Fata lăsă din nou să-i cadă cartea pe genunchi.

Un neam ce nu știe să moară !

Iată că acum această vorbă ardea în casa săracă asemeni unui foc de vreascuri în limpezimea primăverii.

Menaud repeta cu ardoare : „Un neam ce nu știe să moară !“

Se oprise aici, la aceste cuvinte din care țîșnea atîta forță, atîta tinerețe, ceva asemănător primăverii miraculoase din Mainsal, cu explozia ei de viață după frig, zăpadă și cele șase luni nesfîrșite de iarnă.

Un neam ce nu știe să moară !

Se așternu o liniște adîncă.

Apoi dădu ușa de perete ; și, în noaptea nemișcată, admiră îndelung satul adormit, lăsîndu-și privirea să zboare pînă în zările îndepărtate, revenind apoi ca o pasăre în cuibul gîndurilor lui.

Bărbatul era frumos la înfățișare. Înalt și puternic, în ciuda celor șaizeci de ani. Viața grea îi înăsprise chipul, brăzdînd pe el șanțuri și riduri, colorîndu-l în același ocru și cenușiu ca al stîncilor, pămînturilor și caselor din Mainsal.

Viața grea îi modelase un suflet înțelept, gustul pentru lucrurile liniștite, temeinice, de care gîndirea lui se desprindea arareori. Se simțea la el acea forță gravă, răbdătoare, pe care ți-o dă munca și natura aspră. Își povestea amintirile pe un ton simplu, cu de-amănuntul, adesea trist.

Dar, cîteodată, sub chipul liniștit se ghicea o pasiune sălbatică pentru libertate ; și asemenea

unui fluviu primăvara, îi clocotea în inimă dragostea pentru ţara lui.

Văduv de cîţiva ani, Menaud trăia cu fiica şi fiul său.

Nevastă-sa făcuse totul pentru a-l înrădăcina ţarinei pe acest brav om al pădurii ; şi el, din dragoste pentru ea, desţelenise pămîntul aspru din Mainsal, şi totuşi, oricînd era gata să evadeze cu privirea spre albastrul munţilor, de îndată ce vîntul nordic îi revărsa în inimă cuvinte magice şi miresme îmbietoare.

Dar de la moartea nevestei, într-o dimineaţă rece de noiembrie, se treziseră în el toate instinctele de vînător.

Îşi regăsise aripile, îşi recăpătase elanurile din tinereţe şi, împreună cu fiul lui, Joson, petrecea în munte, al cărui stăpîn era, primăvara, toamna şi primele luni ale nesfîrşitelor ierni.

Ori, cum era pe la sfîrşitul lui aprilie, clopotele primăverii începuseră să sune acolo, în turnurile şi clopotniţele pădurii fantastice. Glasul marelui rîu începuse să se facă auzit. Anunţa vremea plutăritului.

Un inginer al companiei, însoţit de un interpret, venise în ajun la bătrînul om al pădurii pentru a-i cere ajutorul.

Discuțiile fuseseră lungi și aspre, întrerupte de tăceri ostile și de proteste violente împotriva acestui străin care urma să-i poruncească în propria lui țară, lui, domnul și stăpînul turmelor uriașe de bușteni, pe care ani de-a rîndul le mînase cu țapina de fier, în vuietul și zbuciumul apei revoltate.

Dar semnele pe care i le făcuse Joson și Marie, și mai ales imaginea marelui rîu, înfrățirea și chemarea acestui drum pe care se scursese viața lui, toate acestea îl calmaseră.

Sfîrșise prin a se învoi.

Dar în seara aceea, în ajunul plecării, tot ceea ce ținuse în el pînă atunci îi răscolea din nou inima. În flacăra acestei lămpi, ce aprindea scîntei în ochii lui, avea aerul unui fierar modelînd gînduri de fier.

După ce își ușurase sufletul, îi ceruse Mariei să-i citească cîteva rînduri, în speranța că poate cuvintele cărții îl vor liniști.

Dar iată că din lectura asta blestemată ieșiseră cuvinte răscolitoare, și cu ele toate glasurile ținutului, ale muntelui, cîmpurilor și pădurilor se prăvăliseră spre el, zguduindu-i sufletul și casa ca o vijelie de toamnă.

„Au venit străinii! Au acaparat aproape toată puterea..."

Menaud își aminti de vizita din ajun a englezului.

„Un neam ce nu știe să moară..."

Se plimba în lung și-n lat, repeta aceste cuvinte, apoi se oprea brusc, făcea gesturi largi, ca și cum s-ar fi bătut cu sine însuși, cu propria lui slugărnicie.

Marie începu din nou să se ocupe de lucrul ei.

Și nu se mai auzea decît lovitura spatei care bătea țesătura între firele urzelii.

Ritmul o legăna de la stînga la dreapta. Cu amîndouă brațele armonios ridicate, unul după altul, părea că bate măsura unei melodii misterioase, și punea în țesătura acestei stofe cenușii, care avea să-i apere de frigul ce acolo îngheață sufletul oamenilor, toată căldura ființei ei pentru tată-său și pentru Joson.

Și era felul ei de a spune la fiecare lovitură de spată : „Un neam ce nu știe să moară !"

Ceea ce făcea ea acum făcuseră înaintea ei mamă-sa și alte femei, amestecînd între firele de lînă subtile sentimente de forță, de rezistență și chiar rugăciuni.

Și poate că, în suveica ușoară, frumoasa fată vedea trecînd adesea un vis de dragoste...

Spre ora opt, cîinele începu să mîrîie.

Cineva își scutură picioarele pe prag și bătu la ușă. Era Délié, cel care o ceruse de nevastă, de sărbători.

Marie deschise ușa și spuse simplu :

— Intră. E-un scaun și pentru tine.

Apoi sîngele îi năvăli în obraz.

De cîtva timp, mai ales la ieșirea din biserică, simțise că ochii lui Délié se opreau asupra ei. Și făptura ei se înfiora, așa cum se înfioară copacii primăvara, sub mîngîierea drăgăstoasă a soarelui.

El luă un scaun ; ea se apucă din nou de lucru.

Dar dialogul tăcut dintre inima ei și gîndul tatălui se rupse ca un fir subțire de lînă.

Menaud nici măcar nu-l salutase pe paznic.

Și totuși ce bărbat frumos acest Délié ! Bine făcut, roșcovan, cu ochii negri, adăpostiți, asemenea unei sălbăticiuni, sub desimea umbroasă a sprîncenelor.

Dar lui Menaud nu-i plăcea deloc acest flăcău.

Îl poreclise Viezurele, de cînd îl prinsese umblînd pe la niște lațuri de vînătoare, iar la căderea nopții i se păruse că-l zărește dînd tîrcoale pe ascuns în jurul hambarelor lui.

Aşadar, seara se scurgea în acest fel ; afară, în pragul unei nopţi limpezi de primăvară ; înăuntru, în ritmul pieptănului de ţesut care păcănea din ce în ce mai des pe scheletul zgomotos al războiului.

Din cînd în cînd, ca să spună şi el ceva, Délié arunca o vorbă :

— E periculos drumul din Mainsal...

— Mereu e aşa, rosti fata.

— E a doua zi în care vîntul bate dinspre nord-vest ; mîine se va potoli...

Dar, în fiece clipă de linişte, privirea lui Délié se oprea cu dragoste pe chipul şi braţele armonioase ale frumoasei ţesătoare.

Nu, lui Menaud nu-i plăcea deloc băiatul ! I se trăgea din instinctul lui de om liber şi îndrăgostit de pămînt. Pentru el, Délié era unul dintre acei trădători care vînd străinului, pentru bani, munţii şi drumurile.

Pe un astfel de individ, cînd se va umple paharul... fără îndoială, întreg ţinutul îl va renega.

Şi cînd te gîndeşti că fiica lui, sînge din sîngele lui, ar putea ca într-o zi... să-l ia de bărbat...

Asta, nu ! Niciodată !

Ah ! Dacă, din nenorocire, turma asta de laşi şi de vînduţi l-ar ameninţa pe el... pe cinstea

lui ! va pleca în altă parte, în munți ; și aici va aprinde un morman de surcele ca o chemare la libertate.

Odată această hotărîre luată, se ridică după ceașca de ceai pe care o bea de obicei către ora nouă, atunci cînd somnul începea să-l toropească.

Începu să soarbă încet, cu ochii mijiți, în timp ce Marie făcea zgomot mișcînd pedalele și spata războiului, pentru a umple golurile de tăcere.

Dar, aproape de ora zece, Menaud se ridică, întoarse ceasul, ieși să privească stelele ; noaptea i se păru înflorită asemeni unui cîmp de margarete ; apoi se întoarse să scormonească jăratecul, care se învioră deodată ca un lăstar de curmei roșu.

Délié înțelese că e timpul să plece.

O privi îndelung pe Marie, pentru ultima oară, și, spunîndu-i bună seara, ieși.

Îndată, Menaud se duse în camera mare, întunecoasă, de unde îl urmări pe Délié cu privirea pînă ce îl văzu coborînd panta, trecînd prin spatele trunchiurilor albăstrii de mesteacăn, pentru a intra în vălătucii de ceață ce ieșeau din baltă, la Josime, asemeni unor gîște cu aripile larg deschise.

Cîteva minute mai tîrziu, de afară se auzi o voce, din ce în ce mai aproape.

Menaud trase cu urechea și recunoscu deîndată glasul lui Joson.

Într-adevăr, el era cel care, în liniștea din Mainsal, venea cîntînd în gura mare.

Intră în casă.

La vederea acestui flăcău zdravăn, tulpină din tulpina lui, voinic ca un pin tînăr de munte, Menaud se liniștise.

Părăsit de pe acum de puteri, fiul îi va lua locul și va lupta împotriva invaziei străinului.

— Tată, zise Joson, afară e vînt; cerul e senin. La noapte o să înghețe și drumurile vor fi grele. Plutașii au hotărît cu toții să plece în zori. Întîlnirea e la Maltais.

Începu apoi să vorbească despre clacа de la Josime și despre ce se mai povestise acolo: dealtfel, erau mereu aceleași istorii, vorbe despre văicărelile neamului împotriva iernii, împotriva încetinelii cu care vine primăvara, despre noile legături de dragoste și căsătoriile ce se anunțaseră pentru la vară.

Reîncepu discuția despre plecarea de a doua zi.

După cum se spunea, plutăritul va fi greu... foarte greu...

În sfîrşit, după ce stătu în cumpănă cîtva timp, Joson povesti despre zvonurile pe care Délié le răspîndise prin Mainsal : că străinii vor fi în curînd regii şi stăpînii pădurilor rîurilor, munţilor din acest ţinut ; că peste tot va scrie : *Trecerea oprită*, dar că el, Délié, va fi paznic peste tot...

Tînărul înşira toate acestea cu capul plecat şi strîngînd pumnii.

El, Menaud, îşi privea fiul şi încerca tot felul de sentimente : furie, revoltă, dragoste, cînd, deodată, îi reveniră în minte cuvintele ...*Un neam ce nu ştie să moară.*

Era ca şi cum ar fi văzut atunci acest neam nu în cărţi, ci trăind aievea în fiinţa ce stătea dinaintea lui ; şi acest neam se arăta ca un popor mare, liber în sfîrşit, semeţ în întreaga-i lumină, puternic ca o primăvară cînd soarele coboară deasupra ţinutului şi străpunge cu razele lui gheţurile iernii.

În acest timp, Marie începuse să pregătească îmbrăcămintea pentru călătorie.

Deschisese dulapul cel mare şi, cu mîinile încrucişate, admira cu sfinţenie un vraf de lenjerie.

Un parfum de cedru inundă odaia.

Chipul lui Menaud se întristă în faţa amintirii nevestei, al aceleia pe care el o numea draga lui răposată.

Într-adevăr, erau aici draperiile de pînză cenuşie cu care fusese împodobită camera cea mare, ţesătura solemnă cu care acoperiseră patul funebru : pledul acela lung din lînă, cu desenele lui de crenguţe, stelele şi crucile indigo pe fondul de zăpadă... simboluri naive ale vieţii aspre şi ale speranţelor celor de la ţară.

Mîngîindu-le sfioasă, Marie scoase cuverturile cenuşii cu margini largi purpurii, apoi stofele grele, învîrstate, pe care maică-sa aşezase, în dungi, culoarea peisajelor şi a anotimpurilor : albastrul munţilor, galbenul grîului copt şi, între ele, pătrate mari albe, asemănătoare cîmpurilor de zăpadă din ţinutul ei.

Cu coatele pe genunchi, cu capetele plecate, cei doi bărbaţi fumau tăcuţi.

Către ora unsprezece, Menaud spuse :

— Marie, spune-ne rugăciunea !

Ea micşoră lumina lămpii.

Atunci începu lunga rugăciune în care se perinda tot cerul : Dumnezeu, Fecioara Maria, îngerii, sfinţii cei mari, încet... într-o procesiune de lumină şi dragoste.

Apoi se aşternu o linişte îndelungată. Şi fu rîndul morţilor, clipa gîndurilor veşnice, cea-

sul dorințelor, cînd inima oamenilor se înduioșază ; și poate... Marie îl regreta pe Délié care plecase prea în grabă de la ea, ca să se afunde în ceturile ce se ridicau din mlaștina de la Josime, asemeni unor gîște cu aripile larg deschise.

CAPITOLUL II

Menaud își plecă obrazul uscat către fiică-sa și, cu sacul în spinare, o apucă, împreună cu Joson, pe drumul Înălțimilor.

Frigul de peste noapte înghețase toate mlaștinile.

Cîmpurile erau acoperite de chiciură.

Trecură pe la Josime. Brutăria era deschisă ; tocmai copseseră pîinea și aceasta înmiresma zorile cu mirosul ei.

Urcară apoi coasta R'source de unde privirea putea distinge pînă departe contururile palide ale munților și, foarte aproape, cîteva cîmpuri brumate, desfășurîndu-se la poale.

Ajunși primii, la ora fixată, așteptară la Maltezi.

Curînd apărură, încărcați ca niște animale de povară, François Dufour, Gagnon, poreclit Tunetul, din pricina glasului gros, cei doi Platon, Joseph și Elie, Bourin, Simard la Gueule, cei trei Josime, Lajoie, Boudreault, Gauthierii ; apoi Alexis Tremblay, poreclit Lucon.

Cel mai tînăr dintre ei, de statură mijlocie, Lucon își făcuse deja un renume printre cei ce se ocupau cu munca grea a plutăritului.

În rest, mare meşter la momeală, cu sufletul plin de muzică şi cîntece, era primul invitat la toate nunţile care se făceau, de la Cachette-Aubin, la poalele munţilor, şi pînă la marele rîu.

Era prietenul lui Joson.

Menaud îl măsură cu privirea pe Délié care se apropia, îşi săltă repede raniţa în spate, apoi grupul se puse în mişcare.

Bătrînul drum, plin de noroi, printre ierburile veştede, se umplu imediat de rîsete, de glume ştrengăreşti, de refrene de dragoste care se ridicau din cînd în cînd din inimile tinerilor şi se poticneau la prima urmă lăsată de căruţă.

Traversară meterezul de la Colombier presărat cu buşteni, cu ierburi de cîmpie şi ferigi cafenii.

Apoi drumul începu să urce printre lăstarii de curmei roşu, plopii gri-verzui şi arinii ai căror mîţişori vesteau primăvara.

Urcuşul deveni anevoios.

Prin grohotişuri trebuiau să tragă din răsputeri.

Atunci glasurile se stingeau sugrumate de încordarea pieptului şi a frunţii.

Cînd atinseră înălțimile de la Portage, soarele apăruse la orizont.

Menaud se opri.

În fața lui se desfășura valea marelui rîu. Acolo, întunericul încă mai stăruia ; din cînd în cînd se ridica un zgomot asemănător mugetului unei turme îngrozite.

Dar, în depărtare, se vedeau munții înzăpeziți : Basilique, Eboulée, Erables, Farouches... și Menaud le rostea încet numele precum își numără țăranii animalele la intrarea în țarc.

La stînga, tăietorii traversaseră spre Regatul lui Saguenay prin viroaga Vechiului-Pod. Oh ! Grozavă aventură fusese și aceea !

Dar acum...

Se întoarse spre tovarășii lui de drum care, unul în spatele celuilalt, mergeau încovoiați ca niște vite de povară, pe acest drum anevoios, în fața acestui ținut liber pe care dimineața îl dezvăluia înaintea ochilor lor.

— E greu plutăritul, spuse Alexis, care-l ajunsese din urmă. Pe cinstea mea ! Nu-mi voi face neamul de rîs !

Făcură o pauză ca să-și tragă răsuflarea.

Atunci, tinerii plutași își îndreptară privirea în jos, spre cîmpurile cafenii ale căror dreptunghiuri păreau că se împotrivesc invaziei pă-

durilor... spre bătrînele case cenușii unde în serile frumoase dansau cu fetele.

S-ar fi spus că în această dimineață luminoasă de primăvară pămîntul se înfrumusețea și devenea duios dinadins, cînd, din nu știu ce motiv, dealurile începeau să se încălzească și soarele să danseze pe ogoare.

— Ce frumos e, spuse unul dintre ei...

Străbătea din această cugetare regretul că pentru un cîștig atît de neînsemnat erau siliți să părăsească locurile care, văzute de sus, păreau minunate.

Și, fără îndoială, gîndeau la ceea ce-i aștepta : nopți geroase, riscuri, greutăți de necrezut... sub privirile străinului...

Dar Menaud, Joson, Alexis nu aveau deloc asemenea regrete : erau altfel plămădiți ; pămîntul cu muncile și recoltele, cu asprimile și mîngîierile lui nu-i domesticise încă.

Pentru ei, viața era pădurea în care te simți peste tot ca acasă, mai bine ca sub acoperișurile sub care te sufoci, era muntele cu sutele lui de adăposturi, cu nenumăratele drumuri, toate însemnate de amintirile trecutului.

Aici se năștea sufletele tari.

Aici va coborî într-o bună zi libertatea ca un torent de mînie și va elibera ținutul de toți cotropitorii.

Grupul coborîse de-a lungul pantelor adînci.

Și, din cuptorul de aur al soarelui, peste tot, pe crengi, în vegetația pitică a pădurii, în făgașurile înghețate în timpul nopții, cobora un văl ușor de căldură.

Pămîntul devenea din ce în ce mai năclăios. Acum se transformase în noroi, băltoace mocirloase, întinse ca niște lacuri.

Trebuia să scormonești prin zloată, să îngenunchi, să sari, să-ți sprijini piciorul pe vegetația moartă plină de mîzgă, să ții echilibrul poverilor...

Astfel înainta acest cortegiu de plutași tăcuți, în decorul mereu același al pădurii cenușii, caldă în luminișuri, rece în tufișurile dese, unde mai dăinuiau încă petice de zăpadă murdară.

Și, în depărtare, se zărea albastrul munților care se abureau de căldură din ce în ce mai mult ; și în tot lungul cortegiului vuia acest rîu turbat, umflat de toate furiile iernii pe sfîrșite.

În toiul zilei se făcu o pauză pentru masă. Oamenii își scoaseră din saci de-ale gurii, își sorbiră ceaiul în liniște, apoi traseră cîte o pipă, rezemîndu-se fiecare de povara sa.

Bourin își scoase muzicuța și încercă ba un cîntec, ba altul ; apoi, cu privirea în gol, bătînd ritmul cu piciorul, înfiripă o ritornelă.

Deodată, în mintea fiecăruia se *iviră chipuri* grațioase, zîmbitoare, împrăștiind miresme de dragoste pe frunțile însemnate de chingi ; Amélie a lui Joson, Elise a marelui Josime și încă multe altele... Marie, frumoasa țesătoare... în fața căreia gîndurile lui Lucon și cele ale lui Délié se întîlniră pe neașteptate...

Menaud se ținea mai la o parte.

Altădată era sărbătoare să pleci în pădure. Mai ales pe vremea răposatului lui tată ! Un om grozav, căruia nu puteai să-i intri ușor în voie.

Își amintea bine cuvintele lui.

Peste tot, la cele mai neînsemnate lucruri, mereu același cîntec : „Privește ce frumos e ! Păstrează asta pentru tine și pentru cei ce vor veni, dragul meu !"

Într-o zi, în munte, la Basile, la o vînătoare de urși, bătrînul se oprise îndelung.

Atunci făcuse un gest larg, de parcă ar fi vrut să cuprindă într-o îmbrățișare întreg ținutul.

„Toate acestea sînt ale noastre, moștenire", spusese el.

Menaud îl revedea încă trăgînd pe nas parfumurile aspre ale pădurii ca pe o mireasmă a lemnului său, privind munții ca pe un animal domestic pe care îl mîngîi, mîndru de încrucișarea pașilor lui cu cei ai neamului său, pe tot acest minunat pămînt.

Atunci, lacrimi mari îi alunecaseră din ochi ! Repetase : „Toate acestea ne vin de la strămoșii noștri, francezii !"

Menaud suspină adînc.

„Acum, nu mai e la fel !" gîndi el.

Își trecu mîna butucănoasă prin vîlvoiul sprîncenelor și își îndesă pălăria de fetru pe cap.

Povestea aceea blestemată din ajun îi revenea și acum în minte.

„Au venit străinii... Au acaparat aproape toată puterea. Au pus mîna pe aproape toți banii..."

Cartea spunea adevărul.

Atunci, bătrînului om al pădurii îi fu rușine de el însuși.

Făcuse și el ca și ceilalți : plecase grumazul. La început un cîine mîrîind, apoi un cîine supus. Ca și ceilalți... ca și ceilalți !

Privi înspre Joson.

De furie, ar fi vrut să lovească cu picioarele în acest destin de sclav, care îl înjosea

pe el şi care, mîine, ar fi umilit opera cea mai mîndră a sîngelui său : pe fiul şi pe fiica lui.

Délié se apropiase.

Menaud avea o poftă nebună să-i scoată din cap acestui derbedeu gîndul căsătoriei, şi asta pentru multă vreme. Dar n-o făcu...

— Hei ! băieţi, la drum ! strigă el ridicîndu-se.

Oamenii se încolonară din nou şi în pietrişul din Foulon începură să-şi dezmorţească picioarele.

Drumul străbătut, lung, era un cîmp întins cu ierburi uscate şi muşchi albi.

Ici şi colo se zăreau cîţiva pini piperniciţi, cîteva cioturi înnegrite.

Un miros cald se ridica din acest pămînt sterp pe care soarele începea să-l rumenească din nou.

Părea că totul se clatină în această cîmpie a suferinţei, întărîtată de vîrfurile piscurilor, gata să lovească în arborii uscaţi.

Cu gura arsă de sete, cu gîtul înfăşurat, cu fruntea înroşită de cureaua arzătoare, cu picioarele zdrelite de bolovani, înjurînd izbiturile care le înfundau povara între umeri, oamenii mergeau fără să se gîndească la ceva.

În sfîrșit, spre seară, sosiră la Grande-Ecore.

Cu capetele plecate se repeziră deîndată la coborîș, scuturîndu-și poverile ce nu mai atîrnau atît de greu.

Pentru traversarea rîului, Menaud puse patru oameni la vîsle, iar el luă cîrma.

Barca înaintă în curentul iute al apei și intră în vîltoarea din apropiere de mal, unde valurile se învîrteau ca niște lebede neliniștite.

Corturile fuseseră ridicate cu cincisprezece zile mai înainte de către plutașii „anotimpului rece".

Așa se numesc în ținutul Québec cei care, de la prima topire a zăpezilor, desfundă albiile rîurilor și pregătesc marele plutărit.

Aceasta este cea mai aspră și mai îndrăzneață dintre corvoade.

Oamenii au de luptat cu frigul, cu zăpada și apa.

Din zori și pînă-n noapte trebuie să desprindă trunchiurile prinse în gheață, să alerge pe bușteni mișcători, să se agațe de ramuri, de stîncile de pe maluri, atunci cînd năvălesc apele și vor să ia cu ele totul, asemeni unui animal furios.

Spre seară îi vezi venind uzi leoarcă, dîrdîind în zdrenţele lor înţepenite de frig.

Cele două echipe schimbară cuvinte de prietenie şi se repeziră spre mîncare, sub prelata de pînză.

Se înnoptase.

De jur împrejur, munţii întunecaţi de-acum înconjurau ca un zid explozia de stele luminoase.

Menaud se interesă de cursul apei, de buşteni, de munca oamenilor.

Apoi, ca să-şi mai alunge gîndurile de la greutăţile care aveau să urmeze, plutaşii aprinseră un foc de găteje.

Ai fi zis că flacăra trezea sîngele amorţit al acestui neam.

Deîndată ce Bourin puse muzicuţa la gură şi bătu ritmul cu piciorul, sub ramurile înflorite de scîntei avu loc un dezgheţ, o învălmăşeală de gesturi de eliberare, ca o răsplată a acestor suflete pe care frigul şi oboseala le făcuse inerte.

Imediat ce un dansator obosea, un altul relua ritmul ; chipuri înflăcărate, strigăte arzătoare, priviri pierdute spre un vis misterios, întrevăzut în încolăcirea ramurilor îmbrăţişate, unde

geniile focului desenau cu îngăduința fiecăruia figurile pe care ar fi vrut să le revadă.

Toate acestea păreau că urcă din adîncul simțirii.

Totul amintea că strămoșii lor fuseseră, dintr-un hotar în celălalt, chiar în toiul primejdiilor, cei mai veseli dintre oameni, ecourile credincioase ale acestei lumi gălăgioase, amanții îndrăgostiți de această natură cu privelişti frumoase, reînnoite fără încetare, căreia cu toții în cîmpie, pe rîu sau în munți, înveşmîntate în zăpadă sau în podoabele primăverii, îi cîntaseră un cîntec de dragoste şi un imn de libertate.

Nimeni nu mai vorbea acum de plutărit.

Învăluit cu foc, dansul alerga uşor pe vîrful picioarelor, ca pentru a-şi lua zborul.

Eliberați, neobosiți, fiecare îşi exprima propria lui viață. Cu mîinile, cu picioarele, cu ochii, cu strigătele scoase în frenezia ritmurilor, dădeau la iveală ceea ce primiseră de la trecut şi ceea ce învățaseră ei singuri ; însufleţeau tot acest decor vitreg cu un fel de lirism sălbatic.

O pîclă rece, înceată, se lăsa acum greu asupra lucrurilor şi oamenilor...

Focurile se înteţiră.

Începură să strige cu toții : „Alexis ! Alexis".

El își scoase vioara pe care și-o cioplise singur dintr-un brăduț de munte.

Își descoperi cîrlionții părului negru, lovi de mai multe ori pămîntul cu piciorul, pentru a-și găsi ritmul.

În jurul lui se făcu liniște.

Atunci îndemnă coardele să vorbească.

Doamne ! Și ce mai cîntec, apoi altul !

Închiși în ei, muți, oamenii completau în gînd această muzică în care se perindau imagini din propria lor viață.

Între timp, adierile reci începuseră să zvîrle ace de gheață în spatele oamenilor.

Și totuși, Lucon trebuia s-o ia de la capăt.

De data asta începu să cînte ritornele pe care camarazii lui le acompaniau bătînd din palme, cîntece de călătorie cu melodii aduse de departe, poate de foarte departe, apoi balada lui Malhurée al cărui duh mai chinuie și acum gîtlejul Cascadei Gamelle.

Și, în timp ce de jur împrejur se înfiripau umbrele, iar pe jăratec se stingeau trist florile flăcărilor, în mijlocul liniștii se înfiripa balada :

Malhurée era mai frumoasă,
decît izvorul de aur și chihlimbar
al dimineții !

Îl iubea pe marele vînător din munți,
îl iubea pe José,
pe José al ei !

Într-o seară din ultima toamnă,
el veni să bea îndelung,
din izvorul dulce al dragostei.

Apoi plecă departe,
atît de departe încît
primăvara venea fără José, fără José !

Atunci, zile și nopți în șir
Malhurée plînge !

Și de-a lungul drumului munților
își fixează privirea
ca niște săgeți luminoase.

Vara trece, frunzele îngălbenesc ;
și vai ! durerea întunecată
a amantei înnebunite
stăpînește acolo jos
taina întunecată a pădurii nesfîrșite.

Spre pază munților
unde inima vede pînă departe,
tulburată și îndurerată,

Malhurée se refugiază
lăsînd urmele lacrimilor
și a hohotelor de plîns.

Și de atunci în trecătoarea neagră
fantoma ei se ridică
în nopțile cu lună.

Și povestește trecătorului
că sărmana Malhurée
a murit din dragoste.

În tot timpul acestei serbări, Menaud nu se mișcase deloc. Se așezase deoparte, îndesînd nenumărate pipe, mai puțin atent la dansatori decît la fundalul acestei scene, ce-l alcătuiau, dincolo de ei, cuvintele minunatei cărți : „Adusesem în piepturile noastre, aprigă și vitează, inima oamenilor din țara noastră, gata deopotrivă de milă, ca și la rîs, inima cea mai omenoasă dintre toate inimile omenești : ea nu s-a schimbat".

Apoi, cînd oamenii păreau că se cufundă încet în tenebrele nopții, bătrînul om al pădurii se ridică pe neașteptate, aruncă cîțiva butuci în jar și începu să vorbească, de parcă întreg poporul ar fi fost numai al lui și el ar fi trăit de secole.

Le vorbi despre tîrcoalele gonacilor, transporturile hamalilor, trenuri, despre tot ținutul pe care el îl descoperise, despre tot ce îndurase — exploratori, coloniști, misionari ; zugrăvea toate acestea prin cuvintele și gesturile lui, ca și cum totul s-ar fi petrecut în vremea lui, de la Mainsal și pînă la munți, la Basile.

Oamenii urmăreau povestirea cu un fel de regret ; fără îndoială, toate aceste lucruri minunate nu se vor mai întoarce niciodată !

Astfel grăi Menaud tîrziu, în noapte, luîndu-și drept martori pădurile, cîmpiile, munții, fluviul cel mare dătător de hrană ; că sufletele strămoșilor erau mari și că pentru ei, pentru fiii lor, au lăsat acest pămînt, pentru ei...

Apoi adăugă :

„Au venit străinii, au acaparat aproape toată puterea. Au pus mîna pe aproape toți banii...“

Glasul i se stinse în gît.

Se pregătea să intre în cortul lui, cînd îl văzu pe Délié apropiindu-se.

Ghicindu-i gîndurile, îi spuse :

— Fiica mea nu-i de vînzare pentru trădători ca tine. Piei din ochii mei !

CAPITOLUL III

A doua zi, cînd Menaud sună deşteptarea, mai era încă întuneric. Îşi dădu seama că Délié o întinsese.

Tremurînd în hainele lor umede, oamenii se apropiară unul după altul de masă, văitîndu-se că pîinea din ziua aceea era amară.

Pe cerul plumburiu, vîntul de nord împingea în fîşii lungi, deasupra munţilor, turma sa de nori grei.

Apoi, deodată, ploaia se abătu brusc ca un cort ce se prăbuşeşte.

Trebuia totuşi să plece spre Noire şi să urce spre locul unde apa izvoarelor sapă în munte.

Drumul printre crengile şi fînul ud era anevoios, şi la fiecare pas îmbiba cu apă hainele plutaşilor.

Menaud o apucă drept pe marginea prăpastiei spre cascada ale cărei vuiete se făceau auzite în răstimpurile de linişte ale vîntului.

Toate acestea vesteau lupta în care se angajează viaţa oamenilor.

De cîte ori nu şi-a riscat el viaţa între sloiurile de gheaţă !

Dar, de cînd Joson îşi propusese să fie la fel de îndrăzneţ ca şi el, cele mai mici strigăte ale apei îl loveau în inimă.

Sub biciuirea ploii, unul în spatele celuilalt, oamenii se bălăceau în spuma apei şi, agăţîndu-se de mărăcini, suiau cu greu crestele munţilor.

Liniştiţi, duceau cu ei greutatea cuvintelor auzite în ajun.

Erau foarte adevărate vorbele rostite atunci de Menaud. În timp ce ei, bieţii plutaşi, se strecurau ziua şi tremurau noaptea, străinii încasau tot cîştigul acestor strădanii !

Puseseră stăpînire pe tot.

Părea că vînt de suferinţă trecea deasupra întregului ţinut, un plînset pe care îl auzi adesea gemînd în străfundul fiinţei omeneşti.

Şi aceste suflete simple şi blînde păreau că întreabă, asemeni unor călători pierduţi într-un ţinut întunecat de nori groşi şi ceaţă.

Stăpîniţi de o mînie surdă, Alexis şi Joson mergeau bătînd cu ţapinele lor de-o parte şi de alta a potecii.

La marginea cascadei, lemnul era nemişcat. Prins aici între pereţii albiei rîului, era încălecat, încovoiat.

Şi apa se năpustea deasupra, cu strigăte de animal sălbatic, căci, îmbătat parcă de toate

izvoarele pe care le vărsau în el munții din împrejurimi și cerul întreg, rîul Noire era nebun.

Menaud privi îndelung toată această învălmășeală.

Apoi, împreună cu oamenii lui, coborî în grota gheţarului.

Împroșcați de stropii de apă, agățați de colțurile peretelui stîncos, întindeau cu toții cîngile, se istoveau să prindă cu harponul, înjurau butucii puternici.

Menaud încuraja munca, străpungînd cu privirea, gata să strige păzea.

Spre amiază puse picherii să urce, mai uzi decît pescarii lui Maillard, cînd sub vîntul de toamnă, în mijlocul geamandurilor, se bălăcesc în colcăitul anghilelor.

Apoi trimise pe cineva să spună să dea drumul apei din ecluza lacului Noir.

Se auzi mai întîi un vuiet care le înghițea pe toate celelalte și, deodată, apărură crestele săltărețe ale apei, asemănătoare valurilor echinocțiului care, biciuite de vînt, înghit urlînd fluviile.

Timp de o oră, în prăpastia neagră totul tremură. Și, de la alunecările de teren din valea Erable, ținutul din împrejurimi nu mai auzise ceva asemănător.

Dar nimic nu ceda încă.

Folosind cangea, Menaud indica prin ceață locul vulnerabil al gheţarului.

Nu exista decît o singură soluţie : prăjina cea lungă şi cartuşele de dinamită, pe care le fixase la capătul ei.

Legă şi capsa ; dar, pe cînd se pregătea să coboare, Alexis prinse cu putere unealta şi coborî în prăpastie.

Ceilalţi, în afară de Menaud şi Joson, o luaseră la fugă.

După ce masa de gheaţă şi stîncă explodă, Alexis, în picioare, arăta rîzînd lemnele ce se desprindeau şi se prăbuşeau în Noire.

Şi acest spectacol îi uşura sufletul, îngreunat în ajun din pricina cuvintelor înjositoare ale lui Menaud :

„Sîntem nişte laşi ! Nişte laşi !"

Dar, nu ! Délié n-ar fi fost în stare de aşa ceva.

Şi imaginea ţesătoarei trecu pe deasupra prăpastiei asemeni unei viziuni a speranţei.

Menaud îşi dădu seama că Lucon era un bărbat adevărat şi că, într-o zi, el, împreună cu Joson ar fi putut... pe alte prăpăstii...

Dar nu spuse nimic şi se repezi în fruntea oamenilor lui, de-a lungul rîului, ca să împingă

bușteniі ce se rostogoleau lovind sfărîmăturile de stîncă.

La ora șapte, pe Noire nu le mai rămînea decît să stivuiască bușteniі în prima zi cu soare.

Se întoarseră pe drumul bătrînilor mesteceni, a căror scoarță roșie seamănă cu pielea plutașilor, biciuită de sărăcie.

Oamenii mîncară în liniște ; la căderea nopții, frînți de oboseală, își regăsi fiecare culcușul din crengi de brad.

Dar Alexis nu dormea. Cu ochii deschiși privea rămurișul umbrelor care, pe pînza cortului, păreau frunze de palmier atîrnînd deasupra capetelor acestor nenorociți.

Vîntul se întorsese spre sud și, după limpezimea ce se cernea prin pînza cortului, fără îndoială că împrăștiase ceața.

Era noapte tîrziu și Lucon nu dormea încă.

Totuși, simțea în oase nevoia de odihnă ; ziua lui de țăpinar își merita pe deplin răsplata somnului !

Dar, sub frunte, mintea îi era chinuită fără milă de gînduri ce îi umblau de colo-colo, asemeni cariilor în găurile unor cireși uscați.

Încerca să se închidă în sine ; dar acum gîndul la Marie nu-i dădea pace ; și îl chinuiau tot

felul de temeri, amestecate cu amintiri frumoase, dar și cu regrete.

Într-una din ultimele duminici îl condusese pînă la barieră ; părea că vrea să-l mai rețină...

Atunci ar fi trebuit să-i spună : „Te iubesc".

În primăvara veselă din Mainsal, totul îndemna la dragoste.

Dar chiar și în seara aceea, o părăsise pe Marie fără să-i spună nimic din ceea ce-i șoptea inima.

Și iată că acum, celălalt dădea tîrcoale în jurul frumoasei, ba chiar în jurul lui Menaud, ca să i-o ceară de nevastă... fără îndoială...

Cît suferea, sărmanul ! Treaz, înconjurat de oameni cufundați în alinarea somnului...

Dar cel puțin nu va fi niciodată un laș, chiar dacă l-ar costa viața...

Și după ce va fi săvîrșit o faptă de seamă, așa cum vorbele lui Menaud îi aprinseseră în suflet dorința, poate că Marie...

Spre miezul nopții luna apăru deasupra arborilor și se revărsa ca un fir de argint dintr-un vas.

Atunci somnul începu să-și plimbe încet mîinile printre pletele negre, lungi.

Alexis adormi o clipă.

Dar toate vorbele pe care le auzise în ajun îi reveniră ca în vis. Totul ca niște imagini fru-

moase : acelea ale pădurilor și cîmpiei ierboase ale țării lui, ale apei albe ce coboară în izvoarele curgătoare, ale apei albastre ce se întinde pe lacurile liniștite...

Văzu potecile ce smălțau aceste pămînturi și valurile ce brăzdau toate aceste ape.

Bărbați din neamul lui se duceau și veneau pe toată această întindere.

Atunci îi întrebă :

„Ce sînt astea ?"

Ei îi răspunseră :

„Sînt imagini din țara ta".

Apoi adăugară :

„Dacă iubești libertatea, ascultă !"

„Iubesc libertatea, spuse Alexis, și aș vrea să mor pentru ea."

„Vorbești așa cum au vorbit și părinții tăi !" îi spuseră.

Atunci tînărul auzi pe unii dintre ei cîntînd :

„Hei ! Am mers fără frică ! Hei ! Am vîslit fără încetare ! Nimeni, niciodată, sub soare, nu a făcut o astfel de cucerire. Nimeni, niciodată, nu a dat nume în limba lui atîtor pămînturi și atîtor ape !"

Și se apropiară alții.

„Noi sîntem umilii tăietori de lemne, spuneau ei. Ah ! e greu, e foarte greu, din zori și pînă în seară am muncit cu toporul și cu focul.

„Oh ! cu cîtă suferinţă au fost răscumpărate cîmpiile ţării tale !“

Atunci tînărul puse întrebări şi ai lui răspunseră :

„Sînt glasurile trecutului. Şi acum, dacă iubeşti libertatea, ascultă !“

„Iubesc libertatea şi aş vrea să mor pentru ea.“

După care, auzi, ca un plînset ce se ridica din întreg ţinutul, un geamăt prelung ce semăna cu geamătul lui Menaud din ajun.

Şi începu să sufere de parcă în el s-ar fi adunat toată neliniştea poporului.

„Şi mîine ? Mîine ce va fi ?“ întrebă el.

„Viitorul înaintează pe poteci de nepătruns, spuse un strămoş. Şi tu acuma ştii. Descătuşază libertatea.“

„Unde se află ea ?“ întrebă Alexis.

„În tine însuţi. Începi să învingi de îndată ce începi să vrei.“

„Sufăr şi vreau“, strigă Alexis.

„Pe viitor, aminteşte-ţi ! Şi mergi. Să fii peste tot în frunte.“

Dar, cum zorii zilei erau aproape, gîndul eroic se refugie în inima pădurii virgine, unde îşi au sălaşul aceste vise !

CAPITOLUL IV

Cînd se treziră în zori apele rîului erau umflate. Buştenii începuseră să coboare. Menaud trimise în susul apei cîţiva oameni, ca să supravegheze blocajurile sloiurilor ce ar fi putut să se ivească ; apoi, împreună cu Alexis, Joson şi alţi cîţiva, îşi împinse barca în curentul apei, luă cîrma şi se lăsă să coboare pe firul ei.

O adiere uşoară îi urmărea la pupa, aducînd cu ea toate zgomotele, toate miresmele şi ceaţa ce cobora în vălătuci.

Cu privirea ageră şi neîncrezătoare, bătrînul om al pădurii se bucura de această coborîre, asemeni unui vînător care adulmecă o urmă primejdioasă.

Din cînd în cînd, frîna cu lopata, iar cînd vreo stîncă brăzda curentul de apă şi tăia valul, le striga vîslaşilor : hăis ! cea ! Era mîndru de barca lui cînd sălta şi lua înălţime în mijlocul spumelor şi bolboroselilor apei.

Trăgînd în piept aerul proaspăt, bucurîndu-se de revederea acestei fîşii lungi de pădure de pe malul rîului, se simţea în sfîrşit liber.

Toate acestea alcătuiau adevărata lui viaţă : privelişti tăiate de turbării şi hăţişuri, lacuri

aurite de soare, păşuni de neguri, fîşii mari de lumină şi de umbră, grădini de ierburi, mlaştini cenuşiu-albăstrui ; şi, sub mantia de aparenţă imobilă, o întreagă viaţă amorţită din cauza iernii, care se elibera pe neaşteptate, se dilata la ivirea zorilor şi se avînta într-un zbor, absorbit în grabă de pădurea umedă a dimineţii.

La Cayes, pădurea începu să coboare în pantă şi desimea ei semăna cu cea a ţiparilor cînd emigrează toamna apele nămoloase de la Petite-Martine.

Pentru că aici exista pericolul sloiurilor de gheaţă, Menaud comandă întoarcerea şi împinse barca spre mal.

Îşi aprinse apoi pipa ; şi, ca şi cum ar fi fost singur, îşi lăsă gîndul să zboare pe firul apei.

Altădată, bărbaţii din neamul lui erau cei mai îndrăzneţi vîslaşi din Ţările de Sus. Ah ! vitejii, erau în stare să tragă la rame luni întregi !

Apoi începu să povestească că-şi amintea de un unchi bătrîn al răposatului lui tată, venit în vizită la el.

Parcă îl revedea pe acest moşneag cu mustaţă lungă, care îl urcase călare pe genunchii lui : „Hai la trap, hai la galop !", şi vorbea la fel de tare ca şi Gagnon Tonnerre.

Timp de cincisprezece zile se plimbaseră pe lacuri, pe rîuri, în ţinuturi cum numai în poveşti există.

Rostea cuvinte ce păreau că vin de departe, de foarte departe, povestea întîmplări cu sălbăteci, descria animale stranii cărora le imita strigătul. Unele din ele coborau primăvara cu miile din tundră. Altele, în galop, făceau să tremure cîmpia ca pielea unei tobe.

Povestea despre marile vînători, lungile căraușii, fantasticele atacuri ; şi toate aduceau suflarea acelor ţinuturi noi, un nu ştiu ce sănătos, tînăr, bărbătesc şi misterios care îi dăduse lui, lui Menaud, gustul de a o face pe dropia şi de a fugi spre Ţările de Sus. Dar, împiedicat de-ai lui, trebui să se limiteze la băltoacele bobocilor de raţă !

— Nu faci întotdeauna ce vrei în viaţă, rosti el grav.

După o linişte îndelungată, în timp ce pe firul rîului coborau prăzile bogate ale munţilor, spuse :

— Pe vremuri eram stăpînii tuturor acestor locuri...

Apoi, privindu-l pe Joson :

— Dacă aş fi mai tînăr...

Și, în grabă, pentru a-și ascunde regretul de a-l fi tras după el pe fiu-său într-o meserie de sclav, adăugă :

— Marie e singură și Délié a coborît în sat. Sînt neliniștit. Dacă ai gîndi ca mine, ne-am întoarce mîine la Mainsal...

Dar, deodată, strigă :

— Rîul e blocat.

Într-adevăr, bușteniі nu mai coborau.

Comandă urcarea în susul apei. Cu picioarele în varangă, oamenii începură să forțeze vîslele.

Curînd, trebuiră să urce cu ajutorul frînghiilor ; și în timp ce unii prindeau bușteniі cu țapina, alții, de-a lungul malurilor, intrați pînă la brîu în apa înghețată, gîfîiau ca niște vite.

Și cu toții strigau : Hei, rup ! și scuipau cu turbare în valuri.

Hei, rup ! în desișul alunilor.

Hei, rup ! pe cărările apei, acolo unde treceau regretele unei vieți liniștite.

Hei, rup ! o mică bătaie de inimă.

Apoi, uzi leoarcă, urcară din nou în barcă ; și apa șuiera pe etravă, lovea în dreapta și în stînga, asemenea luptătorului ce își adună forțele și apoi, pe neașteptate, sare din nou pentru a da o ultimă lovitură în coaste.

Către ora unsprezece, întreaga echipă lucra la deblocarea sloiurilor de gheață din încleștarea de la gurile Noirei.

Buștenii din Apele-Moarte se prăvăliseră aici ; apoi, împinși de curent, se ridicară în sus, asemeni unor țărușI.

Țăpinarii începură să prindă buștenii cu cângile pentru a deschide un canal în masa compactă ; și cînd un bloc se desprindea și se prăvălea în apă, oamenii alergau în goana mare, sprinteni ca niște veverițe dîndu-se de-a tumba.

Adesea, cîte unul mai zvăpăiat se arunca pe-un buștean, în valuri, se legăna pe el, sau cînta *Privighetoarea sălbatică* pînă aproape de cascadă.

Pericolul odată înlăturat, oamenii țopăiau din nou veseli ; căci sîngele acestui neam era tînăr ; și flăcăii zburdau în mijlocul primejdiilor, cuprinși parcă de tumultul primăverii.

Sub soarele strălucitor ce le înfierbînta mușchii și înviora întreaga natură, în valea zgomotoasă unde defilau vitejiile bărbătești și legendele trecutului, ei trăgeau din greu la vîsle.

Deodată, ghețarul începu să freamăte, să mîrîie, să se zbîrlească.

Monstruosul animal se îndreptă asupra apei, se răsuci și începu să se rostogolească cu viteză,

în timp ce, în spatele lui, se asmuțea toată haita apelor.

Și oamenii alergau de-a lungul rîului, împingeau cu cangea, înjurau, scoteau strigăte de bucurie din bătrînul lor sînge de vînători ai sloiurilor de gheață.

Mai ales Joson, plutaș înfocat, făcea minuni ; își dădea toată osteneala, așa cum făcea toamna cînd pe malul apei Gagouët, acolo unde își depun peștii icrele, gonea păstrăvii spre plasele lui.

Hei, rup ! Hei, rup ! Și în timp ce pe marginile canalului oamenii sprinteni munceau din răsputeri cu mîinile și picioarele, iar soarele lovea cu țimbalul lui de aur ținutul de jur împrejur, pentru a-l trezi la viață, Menaud se bucura în fața spectacolului veselilor învingători ai sloiurilor de gheață.

Pe deasupra tumultului, trecea prin vale amintirea marilor viteji, a marilor puternici, a oamenilor liberi de altădată ; defilare triumfală însoțită de muzica apei războinice, a vîntului din cîmpie și de la munte, sub stindardele aburului cald care vestea primăvara deasupra pămîntului eliberat.

Totul cînta :

„Am venit *aici acum trei sute de ani* și am rămas...

Am întocmit un plan al noului continent, de la Gaspé la Montréal, de la Saint-Jean d'Iberville la Ungava, spunînd : Toate lucrurile pe care le-am adus cu noi, religia noastră, limba noastră, virtuțile, pînă și slăbiciunile noastre sînt de-acum înainte lucruri sfinte, de neatins, și așa vor trebui să rămînă pînă la sfîrșit...

Căci sîntem dintr-un neam ce nu știe să moară !"

Și Menaud și-i imagina pe Joson, pe Alexis, reluînd pasul eroic și, cu ei, pe mulți alții, uniți în cele din urmă prin statornică legătură de neam.

Această imagine îi mulțumea inima și răspundea reproșurilor care îi frămîntau sufletul.

Toate lașitățile lui, anii sub jug, toate acestea le va răscumpăra Joson...

Îi propusese să părăsească plutăritul și să se întoarcă la Mainsal.

Va fi greu, fără îndoială, să părăsești muntele în clipa în care de-a lungul arborilor coboară lumina ca o miere de aur pe care o soarbe pămîntul ; era greu ca mîine să întorci spatele acestor lucruri frumoase, cărora le cunoștea legea, strigătul, instinctul.

De cincizeci de ani era martorul acestei întîneriri a plantelor și a animalelor și-și alina necazurile în inima pădurii așa cum ai trage un

pui de somn într-o șubă caldă. Această natură părea că-l iubește și ea de mult, din vremea îndepărtată cînd el se străduise să o cunoască.

Aerul curat și proaspăt al muntelui, apa izvoarelor, lemnul casei lui, învelișul acoperișului, focul din cămin care dansa seara ca să-i încînte ochii, dansa nebunește pe butuci, aidoma unei tinereți, și a cărui căldură îi mîngîia obrazul, învăluindu-l în aurul razelor lui ; toate acestea i le dădea natura.

Îi mai dădea peștele lacurilor, vînatul crîngurilor ; îi dezvăluia taina ascunzișurilor liniștite, a pășunilor înalte unde pasc renii munților ; l-a învățat meșteșugul aripilor, a clonțurilor, a ghiarelor, a șoaptelor, de la zumzetul libelulei în trestiile smîrcurilor, pînă la plînsetul cald și profund al elanilor înflăcărați în pîlnia albiilor.

Dar în curînd va fi din nou liber !

Îl va învăța pe Joson ceea ce el însuși nu făcuse decît la apusul vieții lui...

Se înalță un strigăt !

Toți oamenii și toate cîngile încremeniră nemișcate... asemeni trunchiurile lungi, uscate ale copacilor înaintea frisoanelor înghețate ale toamnei.

Pe partea din spate a gheţarului, Joson era dus la vale...

Nu putuse să sară la timp.

Menaud se ridică. În faţa lui, rîul urla asemeni unei fiare gata să ucidă.

Dar nu putu decît să urmărească cu privirea copilul care se ducea, împotriva căruia totul se îndrepta cu ură, ca atunci cînd lupii înconjoară o căprioară înzăpezită.

Se agăţa, se azvîrlea, urca din nou în rostogoliri ucigaşe...

Apoi dispăru în gura torentului care înghite totul.

Menaud făcu cîţiva paşi înapoi ; şi, ca un bou lovit de moarte, se prăvăli cu faţa în pămîntul acoperit de muşchiul întunecat şi rece.

Alexis nu-şi mai asculta decît inima. Se azvîrlise în vîltoarea în marginile căreia căzuse Joson.

Şi aici începu să caute, de-a lungul scoarţelor de copaci, ce se învîrteau asemeni ierburilor de mare, începu să lupte cu disperare împotriva vîltorilor de apă, să caute pe orbecăite, cu braţele lui de frate, aparenţe vagi de trup uman.

Şi, cînd frigul îi strîngea prea mult inima, se ridica din nou la suprafaţă să respire, apoi, înverşunat, se arunca din nou, printre perdelele de întuneric, în hăul întunecat.

Nu, nimeni altul decît el n-ar fi făcut asta ! Căci era greu ! Foarte greu !

La sfîrşit, frînt de oboseală, prinse cangea ce i se întinsese, urcă tîrîndu-se în genunchi şi, cu hainele numai zdrenţe, şiroind de apă, se ridică cu ochi înnebuniţi, cu buzele albe, cu braţele goale...

Abia putu să îngîne ceva de neînţeles ; apoi se îndreptă spre corturi şi se cufundă în giulgiul îngheţat al necazului său.

Atunci, asemeni unui om beat, călcînd cu grijă, ca cei ce vin de la lumină spre întuneric, cu pleoapele lăsate, păstrînd pe retină imaginea copilului dispărut, sosi Menaud.

Şi oamenii se îndepărtară în faţa acestei ruine omeneşti ce venea lovindu-se de pietrele potecii.

Întrebă :

— E al vostru ?, privi vîltorile apei şi spuse : E acolo !

Apoi îşi luă cangea, prinse o barcă în marginea vîltorii şi începu să caute la fund, manevrînd cîrligul de fier cu o infinită tandreţe.

Căuta așa, singur, de două ore, căci nu lăsase pe nimeni să-l ajute, de teamă să nu rănească acolo, pe fundul apei, carnea fiului său.

Din cînd în cînd, dădea drumul unui vaiet surd, căruia îi răspundea zgomotul cängii pe pietrele colțuroase.

Noaptea-gropar începuse deja să-și coboare umbrele.

Pe Menaud îl cuprinse o spaimă de moarte. Privea cerul, rugîndu-se să i se dea măcar cadavrul fiului, ca să-l îngroape acolo, lîngă maică-sa.

În sfîrșit, noaptea își ridică ultimul văl de umbre, spre disperarea lui, cînd simți deodată, urcînd din străfunduri, ceva moale. Trase încet cangea.

Atunci, din întuneric, se ivi Joson cu sărmanul lui cap moale, bălăbănindu-se.

Vîsliră în grabă spre malul rîpos, căci frigul punea stăpînire pe inimile oamenilor.

Plecat peste prada lui, cu fața lipită cu dragoste de obrazul copilului mort, Menaud zăcea la pupa.

Îndată ce simți că barca atinsese malul, luă cadavrul în brațe și, asemeni unui personaj coborît de pe cruce, sui spre cort printre giulgiurile de ceață.

Spre miezul nopții, Menaud ceru să fie lăsat singur.

Durerea lui nu mai putea suporta toate aceste vorbe și toată această mișcare din jur.

Trase pînza cortului și puse stăpînire pe copilul său.

Îngenunchiase lîngă el ; își trecea degetele prin părul rece și ud, acoperea cu sărutări fruntea palidă, îi mîngîia obrazul frumos de ceară, de parcă ar fi modelat o mască a durerii.

Afară era o noapte ca toate nopțile de primăvară, cu șoapte misterioase, întretăiate de chemări și strigăte și, uneori, de imensul cor al broaștelor cîntînd în ochiurile secate de apă.

Astfel, această noapte a morții era asemănătoare tuturor nopților de primăvară.

Cît despre ceilalți plutași, dormeau cu toții, somnul pătrunsese în toate corturile ; și în limpezimea gîndurilor visele se jucau cu spiriduși.

Bietul om !

Singur !

Acum își amintea totul. De la clipele fericite de cînd Joson era mic, Menaud retrăia acum toate etapele vieții fiului său.

Era primul fruct al dragostei lui, bucuria de *a regăsi în el, în trupul lui, în inima lui, în* înclinațiile lui frumoase imaginea a tot ce iu-

bea mai mult : nevasta lui, apoi cerul, pămîntul și libertatea țării sale.

Într-o zi îl dusese în spinare pînă la cabana lui de unde cuprindeai cu ochiul întreg muntele.

Își aducea aminte de ceea ce atunci tot ținutul din împrejurimi îi șoptise.

Era mîndru că nu se lăsase mai prejos decît această natură care trăgea din greu ca să supraviețuiască.

Și, mai tîrziu, văzîndu-l deasupra celorlalți, ca un pin falnic, cu podoabele pline de azur și freamăt, el, Menaud, simțise că-i crește inima de mîndrie și își făcea planuri de viitor.

Joson și-ar fi croit drumul lui, destinul...

De cîtva timp ținutul suferea. Străinii puseseră stăpînire pe rîuri, pe lacuri, pe păduri și pe munți. Dar Joson, suflet liber și mîndru, trebuia să ia cîrma și într-o zi să lanseze o chemare la libertate.

Și iată că tot acest vis frumos zăcea acum, aici, în fața lui, fără speranță.

Copilul murise brusc, fără să lase măcar consolările pe care le lasă aproape toți morții : slujba religioasă, rugăciunile, ultimul cuvînt sfînt pe care îl repeți seara în familie și care, mai presus de nenorocire, îți înalță privirea ca asupra unui început supranatural.

Şi bietul om îşi reproşa că şi-a tîrît fiul după el, în violenţa lucrurilor, că l-a îndepărtat de sfaturile mamei lui, că l-a întărîtat chiar, trăgîndu-l în mijlocul primejdiilor, în inima acestei naturi arzătoare, nervoase.

Ar fi putut foarte bine să se stabilească acolo jos, ca alţii, care trăiau zgîrîind pămîntul printre stînci, frămîntînd bulgării în ogradă ; aceştia mureau în patul lor.

Dar zbuciumul pădurii şi o misterioasă lege a sîngelui îl adusese aici.

De cînd străinii puseseră stăpînire pe pămîntul strămoşilor lui, i se părea că-l vede lîncezînd ; şi de aceea se întorcea aici : pentru a-i da speranţe de libertate.

Şi cînd te gîndeşti că tocmai lucrurile cărora le-a dat tot ce a fost mai bun în el, l-au trădat !

În timpul acesta, o lumină tristă şi palidă, cu goluri de întuneric şi creste de argint se revărsa în valuri liniştite peste oceanul de arbori.

Şi, de peste tot, spre luna veselei primăveri, se ridicau pîcle uşoare.

Lucon pornise la drum spre Mainsal, ca să anunţe trista veste. Mergea repede, bietul de

el, şi atît de repede, fără să-şi dea seama, încît adesea trebuia să se oprească.

Se aşeza o clipă. Atunci îi răsunau în urechi lovituri ce semănau cu voci înspăimîntătoare. Apoi îşi relua drumul ca o săgeată, împărţindu-şi din nou gîndul între bătrîna casă cenuşie şi cortul în care domnea moartea.

Către seară, toată partea Mainsalului văzu un straniu convoi ieşind dintre arbori şi coborînd către cîmpurile arate.

Nu semăna deloc cu mulţimea de oameni care, după plutărit, coborau muntele în goană, de parcă ar fi zburat, veseli ca nişte raţe ce au dat de apă.

Nu ! Acum coborau încet, liniştiţi, se pierdeau sub desişuri, apăreau în amurg, dispăreau din nou ; în timp ce ultimele raze de soare aruncau cele din urmă jerbe de lumină pe iarba muşuroaielor.

Toţi îşi îndreptau privirea spre cel ce de-a lungul mărăcinişurilor şi al băltoacelor de apă roşiatecă înainta trist, de parcă i-ar fi fost teamă ; şi toate glasurile se stinseră la marginile şanţurilor, unde ţăranii din Mainsal aveau obiceiul să pălăvrăgească şi să bea din prospeţimea serii.

Cortegiul apucase pe drumul cel mare. Urcă pe creasta podului. Cu capul plecat, Menaud

urmărea sicriul, dîndu-şi seama, la fiecare pas, că în urma lui uşi întunecoase închideau totul pentru veşnicie, neîndrăznind să-şi ridice ochii spre ceea ce se întrezărea la cotitură : vechea casă cenuşie în care durerea avea să intre pentru a nu mai ieşi niciodată...

Alergînd din curţi, copiii se căţărau pe garduri ; apoi, speriindu-se pe neaşteptate, alergau din nou spre uşi, să se ascundă în faţa morţii, în fustele femeilor.

Acum, toată lumea se alătura cortegiului.

Şi toate acestea lăsau în ceaţa plină de întuneric o dîră de milă, de tandreţe, de cuvinte blînde, ca nişte rugăciuni. Căci toţi aceşti vecini se puteau judeca pînă la ultimul gologan pentru o împrejurare, dar în nenorocire plîngeau cu toţii ca nişte fraţi născuţi în acelaşi leagăn.

În faţa casei, căruţa se opri brusc.

Atunci, un ţipăt sparse liniştea Mainsalului.

Sora lui Joson ieşi, se întoarse spre tocul uşii şi inima începu să-i bată ca un ciocan funebru ce anunţă intrarea morţii.

CAPITOLUL V

Acum, la Menaud, serile sînt triste.

Ziua... trece. Te iei cu treburile gospodăriei şi-ţi mai uiţi durerea.

Sînt atîtea de făcut în pragul primăverii, cînd soarele străluceşte din plin, trebuiesc strînse atîtea rămăşiţe ale iernii !

Trebuiesc arse frunzele uscate, curăţată iarba din faţa casei. Sînt butuci de spart şi de rînduit cu grijă în stivă, cu scoarţa deasupra şi lemnul dedesubt. Trebuiesc îndreptaţi cu atenţie ţăruşii, în aceleaşi gropi, pentru a evita procesele de împrejmuire. Aici s-a desfăcut o legătură ; dincolo lipseşte un ţăruş.

Se scot din magazie grebla, casmaua, lopata. Pămîntul o cere. Adesea mergi încotro te duc picioarele. Regăseşti vechile drumuri ale toamnei. Iei din nou drumul ce duce la păşune, la ogor, urmat de piuitul puilor de curcă ; vezi de jur împrejur păsările cutreierînd mlaştina sau ţopăind pe muşuroaie.

Şi toate acestea în timp ce soarele face să înflorească pămîntul şi pregăteşte leagănul brazdei.

Apoi, cînd totul este gata pentru ziua cea mare, dis-de-dimineaţă, se ia grăuntele sfinţit şi tatăl, chiar el, preot al ogorului şi al secerişului, îl amestecă pios cu sămînţa.

Atunci se desfăşoară sfînta liturghie a grîului, este momentul solemn în care familia îngenunchiată, în faţa crucii negre de deasupra covatei, reînnoieşte legămîntul străvechi.

Apoi îţi faci cruce şi pleci. Şi mergi ! Şi mergi ! Semeni ; gestul e larg. Îi dai pămîntului flămînd cît grîu îi trebuie. De departe pare că îi dai şi inima. Şi astfel mergi toată ziua, cu vîntul în păr, cu un cîntec pe buze.

Apoi te întorci la asfinţit şi cazi într-un somn adînc, copleşit de visuri cu snopi, cu făgăduieli de pîine.

Dar vai ! Nu era aşa la Menaud, unde, ajuns în prag, omul se simţea din nou copleşit de povara necazului.

Acum nu mai aprindea lampa decît în momentul cînd ieşeau stelele, pentru a-şi ascunde privirilor scaunul pe care Joson îşi fuma pipa, camera lui pe care o închiseseră, şi toate obiectele mărunte pe care el le folosise.

Printre aceste umbre de doliu, Marie păşea în vîrful picioarelor, *înăbuşind zgomotele* din gospodărie, zgomote ce năpădeau altădată prin

ferestrele deschise şi se amestecau cu tălăngile vacilor şi cu miile de clopote ale primăverii vesele.

Acum era tare singură, sărmana ! cu prezenţa acestui om care aproape nu mai vorbea şi închidea în el însuşi mantia neagră a gîndurilor de moarte.

De la discuţia neplăcută din pădure, Délié nu îndrăzni să se mai arate.

Astfel, serile se cufundau cu toţii în aceeaşi tristeţe şi priveghere.

Aşteptau asfinţitul într-o linişte pe care o umpleau numai versetele dragostei ei tînguitoare şi a durerii lui.

Uneori, Menaud îşi petrecea serile afară, stînd pe lîngă stupii de albine şi fumînd nenumărate pipe. Baron se culca la picioarele lui şi rămînea nemişcat pînă cînd vreun liliac îi trecea în zbor prin faţa ochilor. Atunci, cu blana zbîrlită, cîinele se ridica, lătra de două, trei ori, apoi îşi vîra capul între labe pînă la următoarea pasăre.

Uneori mai venea cîte un vecin să stea de veghe, cel mai adesea Eugène. Era înalt, uscat, cu faţa de fier şi de rugină, asemănătoare uneltelor de primăvară, dar bun ca pămîntul şi înţelept tot ca el.

Léda, nevastă-sa, dădea și ea o raită. Ah ! straşnică femeie, țăranca asta grasă, cu tenul ca floarea !

Pe lîngă țesutul stofei și al pînzei pentru cei șase bărbați din casă, ea strîngea fînul, secera, dădea sfaturi femeilor din împrejurimi, iar primăvara își mai găsea vreme să adune zece galoane de răşină din brazii de la poalele muntelui.

Cînd venea, Josime se aşeza călare pe scaun, cu brațele încrucișate pe spetează. Apoi își începea veșnicul cîntec : pămîntul. Vorbea pe nas, agale, în limbajul lui de plugar liniștit și harnic.

Trăncănea despre căldură și frig, despre secetă și ploi, reîncepea una după alta vechile povești de odinioară : despre luna înconjurată de nori, despre broaște, despre rîndunica ce zboară la firul ierbii ; despre răpăitul grindinii, despre fumul care se lasă sau se ridică drept ca un spic.

Își făcuse un fel de calendar în imagini în care vîntul Zilelor Sfinte, sărbătoarea celor Șapte Frați, obiceiurile ursului, ale veveriței, ale păianjenului, ale păsării, zăpada, luna roșiatecă, și pînă la tunetele din noiembrie reprezentau pentru el semnele vremii.

Vorbea despre brazdă, căreia îi cunoştea secretele cum îşi cunoştea nevasta, coptul, cositul ierbii, culesul grîului, pentru a reveni mereu la spicul pe care îl strivea duminica între pietrele mîinilor lui bătătorite şi, după ce sufla pleava, cîntărea cu ochii dacă e bine dezvoltat.

Dar, în timp ce sub ochii lui Josime apa mlaştinilor, a şanţurilor lua culoarea aurie a paiului, iar din cîmpurile roşcate se ridica aburul aşa cum fumegă pe spinarea boilor, privirile lui Menaud se îndreptau spre munte, unde poate nu se va mai întoarce niciodată ; şi, nerăbdător, îşi aprindea pipă după pipă, pentru ca imediat să scuture scrumul în mînă ; şi din inima lui se înălţau cuvinte vechi, provocatoare, ce zburau din nou, prin ceaţă, ca nişte scîntei.

Pînă noaptea, tîrziu, Josime vorbea fără încetare despre aceleaşi lucruri.

Se oprea după ce povestise despre fiii lui pe care îi va îndemna să trăiască împreună pe vechiul pămînt, pe locul lui din Frênes, pe fîşia bună de la poalele munţilor, despre care spunea cu un fel de extaz că era grăsimea muntelui adusă de apele primăverii ce îi dădea fîn din belşug.

Apoi pleca cu pasul lui de om liniştit, fără nici o altă grijă decît să citească ceea ce spuneau stelele despre ziua de mîine.

Înainte de a se întoarce, Menaud asculta trist în pragul casei. Cînd vîntul adia dinspre răsărit, urca în valuri un freamăt ce inunda toată noaptea din Mainsal. Era vocea funebră a rîului care îți ucide copiii pe care îi iubești.

Cînd adie vîntul dinspre mlaștină și vremea se încălzește se seamănă cartofii. În grădina de alături vecinul face același lucru.

Urmărind brazda, pleci spate în spate și te întorci față în față.

Apoi faci pauză lîngă gard, fumezi, stai la taclale, spui vești noi ; asta e legea.

Nevasta lui Pierre pîndea demult ocazia.

Aduse vorba pe departe, apoi începu :

— Se vorbește pe seama Mariei...

Cu capul plecat, Menaud începu să lovească cu bocancul în țărușul de sprijin.

— Ei ! vorbe, spuse el. Mai ai altceva să-mi spui ? Știi bine că Menaud nu înghite asemenea prostii.

Femeia își făcu din șorț evantai.

În cuptorul fierbinte al soarelui roiau muștele negre.

— Crezi, nu crezi, continuă, dar Délié s-a lăudat ieri în ușa bisericii că după culesul recoltei se va căsători cu fata ta.

— E adevărat, spuse Pierre, *curățindu-și* ghetele de un țăruș al gardului.

De data asta, lovitura îl atinse drept în inimă.

— Ticălosul ! spuse Menaud, om trăi şi-om vedea.

Luă casmaua, îngropă în grabă sămînţa în ultima brazdă, agăţă căldarea de coada uneltei şi ţîşni spre casă, cu fiarele astea în spate, care îi sunau ca un clopot furios.

La început nu vru să dea nimic de bănuit Mariei.

Dar animalele şi lucrurile care-i ieşiră în cale gustară din proasta lui dispoziţie.

Cu încheieturile genunchilor încordate, cuiele bocancilor muşcau din plin pămîntul. Mergea din şură în staulul vitelor, din magazie în hambar, fără nici o treabă, numai din nevoia de a face să răsune tare tot ceea ce-i cădea în mînă. Dar, oriunde găsea un loc să se aşeze se prăbuşea, sărmanul ! Şi inima i se zbătea la gîndul acestei căsătorii care ar fi distrus ultima speranţă a sîngelui său.

În seara aceea o privi ciudat pe Marie, refuză supa, se duse în camera lui Joson, îşi luă haina şi, cu pălăria pe ochi, plecă fără să rostească o vorbă.

Îngrijorată, Marie alergă la fereastră.

Îl văzu strecurîndu-se printre arini, prin spatele caselor, ca s-o apuce pe drumul vacilor ce mergea de-a lungul rîului.

Cîteva minute mai tîrziu, ieşi din desiş, urcă dealul de la Miche.

Fără îndoială, se oprise în spatele movilei, căci capul lui apăru pentru o clipă nemişcat, asemănător unui urs care pîndeşte o stînă.

Mariei îi fu frică ; cel ce ameninţa astfel era tatăl ei ; acela pe care îl iubea cu toată căldura, mai ales de cînd cu ultima nenorocire.

Şi amintirile devotamentului ei urcau drumul vitelor în ritmul hohotelor de plîns, ca un reproş împotriva gestului pe care îl făcea tatăl ei.

Pentru el ţinuse ea, Marie, această casă în ordine şi curăţenie ; pentru el îşi silise tinereţea la nişte obiceiuri de bătrîn ; pentru el îşi dăduse osteneala să îndulcească lucrurile care puteau să rănească această natură sălbatică şi dornică de libertate, pentru a nu tulbura cu nimic calmul şi liniştea de care durerea tatălui ei avea nevoie...

Lui nu-i plăcea Délié.

Nu-l putea suferi.

Dar ce putea face ea, sărmana, împotriva acestui flăcău voinic, care o prinsese cu violenţa unui farmec emanat din priviri, din chipul lui însufleţit, cu forţa şi chiar cu mersul lui, cu insistenţa cu care trezise în ea lucruri pe care nu le înţelegea încă ?

Cu voie sau fără voie își dăduse consimțămîntul pentru la toamnă, dar se ferise să-i vorbească tatălui despre acest lucru ; sperase că poate va izbuti să-l împace cu cel căruia i se făgăduise.

Venise deja vremea cînd munca cîmpului se termină. Seara era plină de lungi chemări de cîntece, de mugete de vite, de tropotul cailor ce coborau greoi pantele, zornăind din lanțurile căruțelor.

Menaud dispăruse în vale.

Cîteva clipe mai tîrziu, Marie auzi, pe drumul cel mare, un om ce îngîna o melodie.

Recunoscu vocea, dar nu se arătă.

Délié scruta agale din priviri liniștea casei cenușii.

După ce trecu, Marie îi puse repede un șal pe cap și o apucă în fugă pe scurtătură, la vecini.

La capătul ogorului, Menaud avea o casă prăpădită care îi era dragă ca lumina ochilor. Taică-său o ridicase. Menaud își amintea cît mai învîrtise la tocilă și fulgerul securii celei mari asupra butașilor de pin. Păstrase ca amintire această relicvă, înlocuise dalele pardoselii, acoperise crăpăturile pe care vîntul de iarnă, distrîndu-se, le destupa.

Avea de toate acolo : fier vechi, buloane, burghie, materiale pentru repararea bărcilor, capcane de vînătoare, pînă şi beţişoare de frasin, cu care Joson îşi făcea arcuri pentru săgeţi.

Era locul unde se retrăgea Menaud. Se ducea acolo în frumoasele duminici de vară, să-şi umple sufletul de înţelepciune şi pace.

Începea printr-un somn bun pe aşternutul lui de brad, se aşeza apoi pe un butuc, la vedere, şi aici îşi deschidea inima albastrului profund al muntelui, cîmpiilor şi pădurilor.

La ora trei un vînt de clopote sufla dinspre Frênes. Erau vecerniile şi ele cîntau marele Imn închinat Fecioarei Maria şi cel închinat grîului, fîneţelor strălucitoare şi tuturor lucrurilor simple şi curate, de la Miscoutin pînă la munte, la Philémon.

Atunci Menaud îşi făcea rugăciunea, iar la apusul soarelui se întorcea spre casă, cu mintea limpede, liniştită, cu pasul lui vioi de altădată.

Dar în seara aceea nefiind în apele lui, cum s-ar spune, izbi uşa colibei de perete şi, pentru că se întunecase, bîjbîi în zadar să găsească un capăt de lumînare, apoi ieşi să-şi verse năduful înjurînd bursucii.

Afară, se întrebă ce voia să facă cu gîndurile lui de violență, el, un bătrîn jigărit, în această sărbătoare a primăverii.

Și peste tot țîșnea freamătul lucrurilor care nu vor să se oprească din creșterea lor firească, se înălța imnul de bucurie, strigătul de libertate al cîmpiilor, al pădurilor, al munților...

Jos se aprindeau luminile caselor din Mainsal.

Atunci Menaud strînse pumnul. Din vechea lui sete de revoltă țîșnea o ciudă împotriva delăsării alor săi.

Ajunseseră să nu mai priceapă nimic din ceea ce glăsuia vocea morților, să trădeze sfintele legi ale pămîntului, să se lase jecmăniți ca niște învinși, să accepte pe propriul lor pămînt toate muncile înjositoare, să-și vîndă chiar moștenirea, adică să se ridice împotriva dreptului copiilor și a legămîntului cu trecutul.

Da ! Peste puțină vreme se va duce să-l ia de gît pe acest Délié, ca să-l facă să înțeleagă, pe pielea lui de laș și de învins, că fiică-sa nu va fi a lui.

Fiindcă el, Menaud, era dator față de strămoșii lui să păstreze puritatea neamului.

Asta i-o datora și lui Joson, mort în clipa în care era gata să lanseze strigătul de libertate pe toate înălțimile moștenirii.

O datora pămîntului care timp de trei secole își dăduse tot ce avea mai bun în el pentru ca neamul să fie puternic, îndrăzneț, viteaz suveran.

Nu va admite neghina în grîu! Nu! Niciodată! Asta era datoria sîngelui său.

Brazda fusese astfel trasă, drept, dintr-un colț la altul al imensului ținut.

Înainte să se întunece de-a binelea, Menaud își părăsi coliba, merse de-a lungul lizierelor de arbori, mîngîind frunzele umede, care îl lingeau pe față ca niște animale domestice.

Se strecură printre trunchiurile de copaci pînă la meterezul pe care îl pregătise împreună cu Joson, toamna trecută. Luă o legătură de scoarță și o aprinse. Flacăra țîșni pe neașteptate, luminînd brădetul.

Asta îi înveseli din nou privirile.

Umbla de colo-colo în jurul focului, vorbea singur, zvîrlea în foc, printre crengi, tot năduful din inimă; și acest spectacol îi potolea cu încetul dorul de răzbunare.

Așa va fi într-o zi peste tot! Acest semnal aprins se va vedea într-o zi pe toate movilele întinsului ținut!

Acest stindard viu și luminos va *țîșni din* pămînt pentru unirea neamului!

Va fi semnalul eliberării. Poporul își va zdrobi lanțurile cu care l-au ferecat trădarea și lașitatea !

Toate aceste forțe *se vor ridica* pentru un viitor de libertate !

Către ora unsprezece, Menaud acoperi focul și, în întunericul de afară, porni agale pe drumul către casă.

Din cînd în cînd se oprea să guste aerul nopții parfumat de rășinile sălbatice, balsamul plopilor și miresmele calde coborîte din jăratec.

Luna se ridica acolo sus, roșie, precum gura unui cuptor.

El, din clanul lupilor de pădure, niciodată nu iubise atît pămîntul, întregul pămînt al țării lui, și mai ales această aspră fîșie de pămînt din Mainsal, defăimat de toți agricultorii din cîmpie ; niciodată nu iubise atît acest sol galben unde își avea strămoșii, acest pămînt liber printre toate pămînturile, cu cîmpurile lui despărțite unele de altele prin gardurile solide de mărăcinișuri și cireși, toate în contrapantă unul față de altul și dornic fiecare să spună în secret cuvîntul său soarelui, ploii, mîndru fiecare de a avea mica sa bucată de ogor cu grîu, de pășune, de grădini, înzestrată fiecare cu mesteceni pentru focul de iarnă, cu arini pentru cuptor sau pentru soba de gătit, aria de treierat secară

de toamnă, de bălţoaca sa cu boboci de gîscă, de argintul viu din rîul său, de safirul tufelor de afine, de lăstarii parfumaţi de zmeură.

De-a lungul acestui întreg domeniu mergea fostul drum cu făgaşuri, nici prea bătătorit, nici prea drept, ci suplu ca un lanţ de dans, desfăşurîndu-şi reverenţele şi ocolişurile la ivirea movilelor şi bălţoacelor ; iar pe marginea drumului, în scobituri sau pe movile, toate casele zumzăiau vesel.

Menaud nici nu se gîndea să meargă la culcare. Voia să se bucure de ceasul acesta de deplină singurătate, linişte şi pace.

Îşi schimbă drumul apucînd-o spre mlaştina lui Josime, merse prin roua stufărişului nou pînă la mal unde broaştele amuţeau din cînd în cînd ca să-şi soarbă laptele de lumină, pentru ca apoi, pe neaşteptate, toate în cor să dea drumul unui orăcăit ce se auzea pînă în brazdele îndepărtate.

Toate aceste ritualuri ale semănăturilor, unde în marea noapte de primăvară alternau miresmele, vocile, clarul de lună şi de stele, erau fraţii ceremoniilor sfinte, aminteau proslăvirile, imnurile, făcliile.

Ca şi ritualurile bisericii, ele modelaseră sufletul agricultorilor, stabiliseră de-a lungul se-

colelor o legătură perfectă între obiceiurile omului și viața cîmpurilor.

Propovăduiau încrederea în calm, învățau valoarea muncii și prețul odihnei, dezvăluiau legi sfinte, imuabile, liniștite, de care te puteai bucura de îndată ce promiteai pămîntului munca și fidelitatea.

Laolaltă, totul din jur, în cîmpie și munte, asigurau că un neam credincios dăinuie cît pămîntul însuși.

Aici era tîlcul cuvintelor : „Acești oameni sînt dintr-un neam ce nu știe să moară..."

Supraviețuiseră pentru că țăranii ca Josime, sau vînătorii ca el, munciseră din greu, primii pe brazde, ceilalți la munte, pe întreg ținutul liber al apelor și pădurilor.

Țăranii învățaseră de la pămînt înțelepciunea domoală și calmă, dorința tenace de a se înstări, răbdarea încolțirii încete a bobului, bucuria exploziilor generoase ale vieții.

Pe pămîntul roditor, printre snopi, prinseseră și gustul leagănelor pline de copii.

Vînătorii își cuceriseră asupra pădurii însăși îndrăzneala în mijlocul pericolelor, rezistența la mizerie, ingeniozitatea în toate împrejurările.

Își făuriseră un suflet asemănător sufletului pădurii, sălbatic, dornic, îndrăgostit de liber-

tate ; își făuriseră o dragoste pe măsura marilor întinderi. De pe vremea îndepărtatelor și fantasticelor expediții din trecut ale strămoșilor, aveau cu toții un orgoliu de castă și un fel de drept al primului născut față de statornicul de la șes.

Nimic din toate astea nu ar fi fost posibil fără un instinct de stăpînire născut din viața însăși.

Instinctul acesta împinsese atîția eroi pînă către hotarele pămînturilor țării, antrenase pe toți tăietorii să pună pecetea muncii și a sîngelui asupra drepturilor descoperirii, împinsese toate voințele în marșul cuceririi, luase cu el toate energiile pînă în marginile ținutului.

Să stăpînești ! Să te înalți !

Pentru un neam, orice alt instinct ar fi însemnat moartea.

Dușmani erau frații pe care acest instinct nu-i mai călăuzea ; dușmani erau străinii pe care el îi comanda împotriva noastră !

Să stăpînești ! Să te înalți !

Așa suna cuvîntul de ordine venit din sînge, asta era chemarea ieșită din pămînt, din întreg pămîntul care, în noaptea lungă de primăvară, striga : „Sînt al tău ! Sînt al tău ! prin dreptul morților cărora eu le sînt raclă sfîntă,

prin toate însemnele de stăpînire pe care, de trei sute de ani, ai tăi le-au gravat în carnea mea !"

Întunericul era acum diafan ; şi acolo, de-a lungul mestecenilor de munte, zorii zilei începeau să se ivească.

Menaud înconjură mlaştina, bătînd din tălpi, aici, în fînul albastru, dincolo, în trestia verde.

Inima îi era plină de mii de lucruri greu de rostit, de parcă întreaga viaţă a primăverii îşi revărsase în ea vîltorile, elanurile, forţa ascunsă a rodirii.

Se întoarse acasă, se aşeză pe marginea patului şi se întinse cît era de lung.

Ar fi avut chef să doarmă ; dar îşi simţea între mîini capul încins şi spiritul îi vibra ca o lamă în menghină.

Către orele cinci se ridică dintr-o dată, pregăti mîncarea pentru porci, trebălui prin ogradă, apoi se întoarse şi-şi tăie o bucată de friptură.

Învăluit în lumina blîndă a dimineţii, îşi luă apoi ceaiul.

Băgă de seamă că fiică-sa plînsese. Nu spunea nimic şi acest lucru îi strîngea inima.

Şi fără această tăcere, doliul după Joson era destul de greu...

Poate că ar fi mai bine să vorbească, să golească dintr-o dată sacul cu necazuri. Marie va fi în stare să înțeleagă totul.

Dar, pentru că îi era teamă că va fi slab, hotărî să plece a doua oară, pentru a chibzui mai bine ceea ce avea să-i spună.

Zvîrli în traistă un coltuc de pîine, cîteva bucăți de carne friptă, scoase prăjina pentru păstrăvi, scormoni după viermi și valea! fără să spună bună ziua sau la revedere, luă drumul Marelui-Lac.

Ziua era de pe acum caldă și atmosfera în sărbătoare. După ce furios își scăpărase în zadar de două sau de trei ori bătrînul lui amnar, de mînie începu să se mai domolească la vederea cireșilor și a socului, a căror sevă, reținută timp îndelungat de iarnă, izbucnea în soare.

Așadar, pe drumul dragostei, al florilor și al păsărilor, pe drumul ce înconjoară alene dealurile, Menaud ajunse la marea întindere de apă.

O luă de-a curmezișul spre pini, traversînd nisipurile galbene și-și îndreptă barca spre stufărișul din Mitan.

Hei! Drace! Cu cîtă putere vîslea! La fiecare lovitură prora se ridica iar în urma ei

rămînea o dîră ondulată, cu ochiuri verzi și albastre, asemănătoare cozii unui păun.

„Mai e cineva pe aici", își spuse.

Deasupra stufărișului se vedea mișcîndu-se ceva asemănător cu o cumpănă de fîntînă. Era un pescar.

Menaud se îndreptase spre arinii din Gagouët, unde ar fi putut fi singur, cînd îl recunoscu pe Lucon, care, în picioare, îi făcea semne.

— N-avem noroc ! Păstrăvul s-a dat la fund, spuse tînărul. Hai să fumăm.

Menaud se apropie.

Îi plăcea înfățișarea lui Alexis și mai ales curajul lui. Amintirea de la rîul Noire, pescuitul cadavrului lui Joson în șanțul înghețat nu se uită așa repede.

El, cel puțin, nu era dintre cei lași, dintre cei gata să dea, pentru cîțiva gologani, toate bogățiile moștenite, dintre cei degenerați împotriva cărora se ridicau trecutul, cîmpurile, pădurea....

— Nimic nou ? întrebă Lucon... Ce mai face Marie ?

O adiere ușoară de vînt atinse stufărișul uscat și se auzi un foșnet ca un zbor de libelulă.

Menaud ridică din umeri și privi cu drag la tînărul care răsucea un smoc de paie, ca să facă și el ceva.

Urmă o liniște în timpul căreia, sub căldura ce-ți răscolea sîngele, niște boi traversară printre arini să adulmece apa ; și, în timp ce o sorbeau ca pe niște fire de argint, cu dinții ieșiți în afară, mugeau cu toții spre vacile din Miscoutine.

— Te întorci acolo ? întrebă Menaud.

Acolo însemna la rîu, la stivele de lemne ce se adună la sfîrșitul plutăritului.

— Nu, răspunse tînărul. Nu ! M-aș gîndi tot timpul la Joson. Tare mi-e urît fără el.

— Ce-ai de gînd să faci ? Ai de ales între locurile de aici și șantier...

— Mă gîndesc să plec în larg — începu să bolborosească Lucon — spre vest, foarte departe... la sălbatici... Se pare că acolo, în Țările-de-Sus, sînt rîuri mari și comerțul cu blănuri e dezvoltat. Aici, la dracu ! Asta înseamnă că vom pierde...

Arătă muntele care, ca un feston de email albastru pe marginea unei faianțe, decora întreg ținutul din împrejurimi.

— Délié, vorbi el în continuare, a plecat alaltăieri cu străinii care vor să aibă totul. Cu

bani, nu le va fi greu. El va fi paznic... dar noi, ceilalți...

Noi, ceilalți, asta ar vrea să spună, noi, moștenitorii, vom îndura legea trădătorilor !

Menaud se ridicase drept în picioare și arătînd cu mîna spre munți, zise :

— Asta nu, niciodată ! Niciodată !

Apoi pătrunse cu privirea ochii întunecați ai lui Alexis, pînă în profunzimea sîngelui, unde fremătau toate forțele luptei :

— Vrei ? îl întrebă.

— Da, răspunse tînărul.

Atunci Lucon își aminti ce auzise, într-o noapte, pe malul marelui rîu.

„Apucă pe drumul strămoșilor tăi și mergi ! Înainte, peste tot !"

Și în inima lui, scrisoarea păstrată cu dragoste, scrisoarea în care toamna trecută Marie așternuse pentru el semnele misterioase ale dragostei ei de țărancă : ornamente în inimioare și cruci, scrisoarea pe care o credea moartă pentru totdeauna, începu să reînvie.

De îndată porniră amîndoi spre Mainsal, unul către dreptate, celălalt către dragoste.

CAPITOLUL VI

De Sfînta-Ana, afinele sînt coapte. Aceştia sînt strugurii de la noi ; sînt copiii focului, ai pămîntului umil şi pietros, sînt ofranda, mierea crestelor sălbatice, surori ale ierburilor, în regatul nesfîrşit al muşchilor de baltă şi al turbăriilor.

Atunci în iulie, flămînzi, ciorchinii frumoşi se satură de soare şi zahăr şi seamănă cu ouăle de mierlă în cuibul de frunze netede.

Peste tot pe unde plugul nu poate pătrunde, în toate locurile îndepărtate şi în savanele fără de sfîrşit se rostogoleşte rodul îmbelşugat şi vesel al afinelor albastre.

Este bogăţia săracului, darul pămîntului nostru, dulceaţa şi fructul lui de dragoste.

Atunci păsările ciugulesc cu toatele din ciorchinii rămaşi după cules, iar de-a lungul zilelor calde urşii îmbuibaţi adorm cu botul între lăstari.

Culegătorii de răşină, care urmăresc valul de aur al sevelor în trunchiurile brazilor, coboară la amiază în dulceaţa ciorchinilor şi se îndoapă făcînd să alunece, în mîinile lor lipicioase, boabele călduţe şi dulci !

Și copiii mănîncă pe nerăsuflate și se iau la întrecere ; și, țipînd, se satură de fructe și se murdăresc ca niște culegători de vie.

Atunci, printre tufele de afine, poți vedea înflorind fete brune cu pălării largi sub borul cărora, ah ! cochetele, lucesc priviri ademenitoare ca două boabe catifelate ; și, cîteodată, cu degetele împreunate pe același ciorchine, frumosul flăcău din vecini și culegătoarea își vorbesc la adăpostul tufelor parfumate...

Dar cînd se apropie vreun nepoftit, mierla și mierloiul, vai ! repede, repede se depărtează... și încurcați lasă să se vadă... mai mult roșu în obraji decît albastru în cofă...

În dimineața aceea, Marie ieși spre grădinile înălțimilor unde, printre stîncile acoperite de licheni și clonțurile aspre, se înmulțesc afinele.

Îmbrăcată tot așa, fata ! Fustă cenușie, cămașă din pînză subțire și pantofi de piele ; dar sprintenă și foarte viguroasă, așa cum, altădată, femeile acestui ținut mergeau la cîmp.

La amiază era cald. Căpițele de fîn fumegau în soare ca niște crătiți ; și tăurașii, biciuind din cozile lor droaia de muște, căutau umbra arinilor.

Ca să se răcorească, culegătoarea se așează la marginea pădurii sub umbrela limpede a cîm-

piei ; și, ca să-și potolească setea, un izvor îi dădu vesel apă rece.

Pe urmă, la culeș ! Și fructele cădeau și toc ! toc ! suna fundul vasului. Și hai ! hai ! fetei îi mergea de minune, și, cum am spune, înainte !

Dar din cînd în cînd trebuia să se mai și ridice și, au ! au ! șalele ! Atunci, din vîrful movilei cu afine, Marie putea să vadă tot Mainsalul și prelungirile lui, pînă la munți.

Privea pămîntul cu dragoste, gata ca toți cei din neamul ei să uite greutățile iernii lungi, de dragul unei raze de soare sorbită printre fructele verii.

În acest ținut oamenii nu erau bogați ; dar respirau aer curat ; și vîntul aducea întotdeauna parfum fie din pădure, fie din cîmpii. Trăiau departe de ceilalți ; dar tot atît de departe de praful marilor drumuri și mai liberi decît cei de la oraș.

Nu erau bogați, nu ! Dar beau lapte cu smîntînă de un deget ; legumele erau dulci ca niște fructe, carnea animalelor își avea gustul venit poate din abundența picăturilor de rouă sau poate din apa izvoarelor unde merg cirezile să se adape.

După ce-și roti privirea în *toate părțile*, Marie, adîncită în gînduri, se aplecă urmărind di-

recția lăstarilor ; înșiră ciorchinii ca pe niște mătănii.

Ah ! în albul castronului de faianță vor pluti la cină grăunțe de safir și taică-său... îi va spune poate că e bun ; și poate... tot așa, în casa cenușie, vor reveni timpurile fericite cînd vorbeau, chiar dacă nu aveau nimic deosebit să-și spună.

Așa muncea pe brînci culegătoarea, cînd, deodată, auzi în spate un foșnet de frunze și ramuri. Se întoarse și, Dumnezeule ! inima i se zbate și sîngele îi urcă în obraji : Délié era acolo, printre lăstare, lîngă ea !

— Ei, bine ! pleacă, spuse fata. Dacă ne vede cineva, vrei să-mi aud vorbe ?

— E o simplă întîmplare. Mergeam așa, din întîmplare... cînd te-am văzut.

— Bun pretext ai mai găsit, spuse culegătoarea.

Dar Délié nu înțelese. Stătea acolo violent și roșu ca o flacără.

După spusele lui, era sătul de tot ce se clevetea pe seama lui.

În curînd va veni la ei acasă pentru a aranja căsătoria...

Cît despre Lucon, unu ! doi ! îl aranjează el repede.

Biata fată își acoperise fața cu șorțul și își ascundea lacrimile. Atunci Délié, făcînd pe blîndul, începu să-i spună cuvinte de dragoste și să-i vorbească despre planurile lui.

Curînd va deveni stăpîn pe toate acestea...

Arătă muntele ai cărui pereți albăstrui erau ca o fortăreață în spatele cîmpurilor și pădurilor.

Străinii urmau să închirieze curînd tot acest ținut. Iar el va fi paznic aici.

Ah ! Ah ! începu să rîdă și să-și și arate colții de gardian.

— Le și văd mutrele celor din Mainsal ! spuse.

Și, arogant, cu bărbia dreaptă, se întoarse spre sat, înjurînd cu gura plină întreg clanul semenilor săi.

Așadar, toamna, cînd fiecare va reveni pe drumul lui, să-și redeschidă coliba, el, Délié, va fi acolo să-i spună : Cară-te !

Cînd fiecare va dori să pună capcane în locurile de vînătoare ce se transmiteau din tată-n fiu, va fi acolo să spună : „Afară ! Nu mai e al vostru !“

Atunci, în inima ei, culegătoarea își aminti de cuvintele triste pe care le citise într-o seară tatălui ei :

„Au venit străinii ! Au acaparat aproape toată puterea... Au pus mîna pe aproape toți banii."

Sărmana, nu îndrăznea să vorbească. Dar cu mîinile în vasul cu fructe, ea rostogolea cu pioșenie boabele albastre, de parcă ar fi recitat niște rugăciuni care s-o apere.

Apoi, îl măsură cu privirea pe acest om care îi vorbea o limbă pe care ea nu o auzise niciodată, nici în casa tatălui ei, nici în altă parte.

Apropiindu-se, el îi spuse :

— Voi fi bine plătit și vom fi fericiți...

Marie privi cîmpurile unde oamenii se agitau în jurul căpițelor de fîn, ca niște albine în jurul stupilor, tarlalele liniștite de ovăz și grîu, de un verde închis, pășunile cu stîlpii lor din piatră : monumente simple ridicate în amintirea mîinilor ce se străduiseră, a șalelor ce se frînseră de generații și generații ca să cureţe faţa acestui pămînt.

Ea privi în partea dreaptă, înspre meterezul lui Joson, unde fratele mai mare îngrămădise pietrele ce semănau cu niște ouă în coșul mărăcinilor.

Mai departe, acolo, jos, era zidul înalt, marele domeniu de vînătoare pe care Marie nu-l cunoștea, dar unde, după spusele tatălui ei,

domnea tot ce e mai frumos sub soare : libertatea.

— Atunci e adevărat că străinii vor avea toate astea, întrebă ea, arătîndu-i lui Délié muntele.

— Da, zilele trecute au venit din nou și au spus-o. Iar eu voi fi paznic.

— Și pentru noi, ceilalți, va fi închis ?

— Da...

Atunci Mariei îi fu rușine să apară cu el, un traficant de moștenire. În adîncul ființei ei, un glas voia să strige : „Nu, nu ești decît un trădător ! Pleacă ! Te urăsc !“ Dar îi era teamă.

— Acum, zise ea, trebuie să plec.

Ici și colo se vedeau femeile care lucraseră la fîn coborînd spre case, și vacile întorcîndu-se spre staule, pentru muls.

Își retrase mîna pe care el i-o prinsese și, eliberîndu-se de această prezență care începea să o tulbure pînă în străfunduri, îi spuse :

— Bună seara.

Și sprintenă, dispăru pe după buruienile de cîmpie și o apucă pe lungile pante.

De cînd ridicase pumnul revoltei în stufărișurile din Mitan, Menaud nu mai avea liniște.

Scăpărînd scîntei din pietrele drumului cel mare, împins de furie şi de o provizie serioasă de cuvinte potrivite să biciuiască tot clanul laşilor şi să-i antreneze pe calea războiului, Menaud se aşternuse la drum împreună cu Lucon.

Acesta o luase spre Frênes ; parcurgea platourile, muşuroaiele, hăurile de la coasta Gobeil pînă la Miscoutine.

Pleca la răsăritul soarelui, înrola cîţiva tineri şi, ura ! pe drumul cel mare.

Intra în toate casele ; pentru că era cald şi oamenii stăteau afară în timpul dintre fumatul pipei şi rugăciune, îşi ţinea discursul învinuindu-şi auditoriul, folosindu-se de un braţ, pe celălalt ţinîndu-l întins spre munţii pe care îi apăra.

Atunci totul, pînă şi daracele şi vîrtelniţele femeilor se opreau să-l asculte pe tînăr ; şi, după ce pleca el, se strîngeau la bariere şi toţi îşi îndreptau privirea într-acolo, spre munţi, ca înspre un lucru ce se va duce şi nu se ştie unde... undeva, departe de Mainsal.

Cîţiva bătrîni agricultori, nefiind în stare să privească dincolo de împrejmuirile lor, spuneau : „Ei, şi !“ Ceilalţi simţeau foarte bine că o parte din moştenirea comună era ameninţată să intre pe mîna străinilor ; dar cînd venea vorba despre măsurile ce trebuiau luate, sfîr-

şeau prin a tăifăsui despre vrute şi nevrute, cu degetul pe cenuşa pipelor.

Şi Lucon se întorcea noaptea, îngîndurat, printre casele negre ; cîinii îl lătrau ca pe un borfaş.

Menaud rezervase pentru el toate aşezările din jurul Marelui-Lac, de la poalele munţilor, Cachette-Aubin, şirul renilor, toate nişte văgăuni izolate unele de altele, arate cu plugul în inima pădurii, urmînd linia crestelor sau marginile bălţilor.

Aici domneşte clanul aspru al lupilor de pădure.

Cînd se întorc zilele calde, ei se vor supune pentru o vreme muncii aratului, cositului, secerişului ; dar la sosirea toamnei redevin ceea ce sînt dintotdeauna : vînători neobosiţi, braconieri care se strecoară la căderea nopţii către limanurile lacurilor, întind plasele în locurile unde peştii depun icrele, apoi stau la pîndă în arini, ca nişte păianjeni, pînă la ivirea zorilor.

Menaud îi cunoştea foarte bine pe toţi aceşti cutreierători ai apelor şi munţilor. Ştia unde îşi au ascunzătorile, ştia despre loviturile lor, despre escapadele în zăpezile din decembrie sau despre cele de la începutul primăverii.

Toamna, cînd veneau să vîneze cerbi, îi auzea din cabana lui imitînd mugetul căprioarelor, din ascunzişurile lor din scoarţă de copac, pentru a atrage masculii.

Cu ei nu aveai nevoie de introducere ca să intri în subiect.

Lîngă grămada de lemne, cu piciorul pe butuc, în cîmp, în grajd sau în hambar, Menaud vorbea cu glas tainic.

Povestea despre venirea străinilor în munţi nu-i tulbura deloc.

Rînjind nepăsători, toţi dădeau acelaşi răspuns :

— Contractul de închiriere... legea... Bah ! Puţin îmi pasă de toate astea ! Ce-o vrea bunul Dumnezeu...

Şi Menaud se întorcea la căderea nopţii ; şi în drumul umbrelor dese gîndea cu voce tare şi blestema pămîntul galben că nu a crescut decît oameni de nimic... „pădure de sclavi ! striga el, pădure de sclavi !“

Nu mai departe decît la sărbătoarea Sfintei Ana, se vorbi despre străini, despre munţi şi chiar despre Délié :

— Se pare, zice unul, că vom pierde înălţimile. Orice s-ar spune, e revoltător ; totul piere în mîna străinilor.

Alţii repetară :

— Ai dreptate... E revoltător... Totul se duce...

— Ar trebui să încercăm totuşi...

Unul, care se ocupa de politică, strigă :

— Ar trebui să vorbim cu deputatul...

— Şi o să ne pricopsească ! azvîrli o vorbă un răutăcios.

Gluma dispuse pe toată lumea şi mulţimea se împrăştie.

Cît a durat slujba, Menaud n-a ieşit din biserică. După ce s-a prosternat în faţa relicvei sfinte, s-a întors la locul său.

Avea atîtea de cerut, mai ales pentru suflete, pentru cel al nevestei care se rugase odinioară aici, cu capul în mîini, cu gîndul la Dumnezeu, tot timpul liturghiei.

Răposata era pioasă ; trebuia să-i facă semn cu cotul şi să-i spună că era timpul să plece, cînd la uşa bisericii Joson îi striga calului : Io ! Io ! Hai, murgule !

Joson ! Joson !

Menaud revăzu bietul mormînt, aici, printre lumînări ; şi toată durerea în care se zbătuse, asemeni unui animal prins în capcană îi revenea în suflet.

Joson, de care ar fi avut atîta nevoie în strădaniile şi necazurile prin care trecuse...

Acum era foarte singur... drept sprijin nu mai avea decît o fată care voia să-i trădeze neamul !

Îşi îndesase capul în gulerul hainei ca să-şi ascundă lacrimile ce-l podideau ; şi toate aceste gînduri dureroase erau amestecate cu rugi adresate Sfintei, protectoarea nefericiţilor.

Ieşi, o apucă la dreapta, spre cimitir, îngenunchie cîteva clipe pe mormîntul umed şi, ridicîndu-se, după ce se sfătui cu morţii, o întîlni pe Marie.

— Te căutam, îi spuse. Dar fata înţelese după ochii lui înroşiţi că plînsese.

Din acest loc de unde privirea lui putea să cuprindă tot Mainsalul, de îndată ce văzu cîmpurile, pădurile, lacurile şi, acolo, jos, marele frontal albastru al muntelui, Menaud îşi opri calul arătînd panorama ce se desfăşura în faţa ochilor şi-i spuse Mariei :

— Mi-aş da viaţa ca să apăr toate astea !

Aceste vorbe aveau aproape solemnitatea unui jurămînt. Era hotărîrea pe care o luase în timpul rugăciunilor, cînd capul i se plecase spre inimă ; era făgăduiala pe care o făcuse morţilor.

Coborî panta mare în trap, o felicită pe bătrîna Gagnon pentru frumoasa ei recoltă de legume, apoi : „Hai, murgule !“

Întărîtat, calul ajunse din urmă ultimele căruțe, pe cele mai încete, acelea care purtau infirmii și bolnavii.

Cortegiul o luase de-a lungul malurilor lacului.

Atunci, se auzi o voce care cînta cu patos vechiul cîntec de sărbătoare :

Binevoiește, Sfîntă Ana,
Într-o zi atît de frumoasă,
A copiilor tăi, și încuviințează dragostea.

În timp ce două rațe înspăimîntate se îndreptau spre larg, animalele ce adulmecau apa se așternură la drum.

Astfel, cortegiul se scurgea trist, în această blîndă zi de vară ; iar sufletele reculese gustau pacea sfîntă adusă de sărbătoare ; împăcate cu soarta, femeile se plecau asupra copiilor.

Menaud, care recunoscuse vocea celui care cînta, strînse frîurile și, zdrobind arinii și cireșii de pe marginea drumului, depășì cortegiul, îi strigă lui Lucon să aibă grijă de mu-

zică, şi, pac ! pac !, dispăru într-un nor de praf spre moara de la Régane.

„Această invitaţie pentru diseară ! După amintirea celor două morminte de azi-dimineaţă !“

Astfel gîndea Marie în timp ce-şi împletea distrată părul ei negru.

Şi gîndurile i se încurcau în inima ei zbuciumată.

„Să treacă culesul“, îi spusese ea lui Délié.

Privea ovăzul fremătînd în vînt, spice uşoare de care îşi legase soarta, şi pentru prima oară în viaţă îi era teamă să le vadă împlinindu-se.

Atunci începu să regrete că încredinţase acest termen legilor de nezdruncinat ale pămîntului.

Din ziua în care îl văzuse pe Délié în grădina de afine, zbîrlit ca un lup, arătîndu-şi colţii împotriva semenilor, îşi dorea să întîrzie această căsătorie pînă după umplerea hambarelor, după căderea zăpezii, după...

În fond, acest Délié era omul pe care îl întîlneşti pretutindeni, fără să ştii de unde vine, era cel ce trece să se încălzească în pădurea cu lună şi dă tîrcoale prin mărăcinişurile cu umbră, în jurul bunului altuia.

Mai mult, o altfel de dragoste se născuse în ea din clipa în care, privind ţinutul din jur,

Délié îndrăznise să-i spună : „Străinii vor stăpîni acest pămînt ; iar eu voi fi paznicul...“

„Voi cîştiga bine, adăugase el, şi vom fi fericiţi...“

Dar cum va fi această fericire dobîndită cu preţul unei trădări ? Ce povară grea va fi ura alor ei şi dispreţul tatălui !

Atunci începu să muncească de zor, mergînd încotro o ducea obişnuinţa, de la bufet la masă, de la masă la foc.

Şi adesea un gest brusc îi trăda bătăile inimii ; îşi încorda trupul de parcă ar fi vrut să se apere împotriva unei prezenţe invizibile ce o asalta.

Căci imaginea acestui flăcău cu ochi tulburători îi revenea mereu în minte ; şi către el se îndreptau toate dorinţele trupului ei, atunci cînd voinţa nu izbutea să le oprească.

În mijlocul tuturor acestor frămîntări ale inimii, parcă dorind să lase la voia întîmplării o hotărîre pe care nu îndrăznea să o ia, ea căuta să-şi afle viitorul în cele mai mici semne prevestitoare.

Şi era cînd gînditoare, cînd veselă ; şi pe faţa ei trecea cînd umbra, cînd lumina, la fel ca pe coline, cînd în cîmpiile soarelui defilează cortegiul norilor de toamnă.

Umbra fremăta deja în mărăcinişuri cînd, deodată, îl auzi pe tată-său salutîndu-i pe cei ce stăteau de veghe :

— Noroc, Josime ! Noroc, Francis !

Cei trei bărbaţi rămaseră afară, căci seara era caldă. Se chirciseră în iarbă, acolo unde se simte prima răcoare şi miresmele răscolite de umezeala asfinţitului.

Feţele lor erau grave ; vorbeau puţin, aşa cum vorbesc ţăranii cînd îi ameninţă o primejdie.

Privind aceste capete plecate, puteai spune că ascultau nişte cuvinte venite din adîncul pămîntului.

Marie ieşi să vadă ultimul car cu fîn ce trecea prin întuneric.

Tocmai atunci sosea Lucon.

Arăta bine ; cu fular de mătase la gît, cu vioara sub braţ, voios ca la nunţi, cînd mîngîia corzile ca să distreze mireasa.

Spuse bună seara celor de faţă şi intră ; apoi, mulţumit că găsise un prilej pentru a exprima ceea ce simţea, se adresă Mariei :

— Ţine o amintire de la Joson. El găsise lemnul, eu l-am cioplit...

Şi îi întinse un căuş unde sculptase, în miezul unei gîlme, flori, fructe, apoi, fără îndoială, simbolul setei lui : două inimi înlănţuite.

Marie învîrti îndelung darul în mînă și începu să roșească.

— Mulțumesc, zise. Am să beau din ea ! Dar, spune-mi, din ce copac...

Și tînărul răspunse :

— Foarte departe, acolo, sus, în panta înaltă a muntelui, există o pădure de mesteceni bătută de vînturi... Într-o gură de infern, între doi pereți abrupți de stîncă, unde vîntul se năpustește și sub rafalele lui biciuitoare, arborii răsuciți, cu scoarța roșie, seamănă cu niște condamnați la moarte.

E țara unde aerul este proaspăt ca un izvor și apa limpede ca aerul. Aici cresc călinii, iar pe stîncile sălbatice strălucesc rubinii răchitelor. Misterioase grădini ! Refugii de nepătruns ! Unde în tăcerea crestelor cerbul duce fără teamă o viață liniștită...

Aici, trecînd într-o zi printre copacii strîmbi găsise Joson această formă rară.

Iar eu, în ușa cortului, într-o zi de toamnă, în vreme ce un cerb boncăluia de plictiseală către ecourile muntelui, am cioplit această carafă pentru buzele tale.

Și am scăldat-o de douăzeci de ori în zmeurișul parfumat ; de douăzeci de ori am șlefuit-o cu un corn lucios, ca pe fildeș, pentru tine.

Și în timp ce rostea aceste versete, compuse de el, pe fața lui Lucon se întipărise • expresie gravă, și ochii lui păreau pierduți în amintiri. Dar îndărătul acestor cuvinte fremătau gînduri de dragoste.

Într-o clipă, Marie ascunse darul, căci cei trei bărbați intrau pe ușă.

Gesturile lor erau încete, liniștite de odihnă, de misterul și de stelele nopții.

— Serile sînt răcoroase, spuse Menaud.

Își invită oaspeții să se așeze și spuse muzicantului :

— Lucon, cîntă-mi melodiile care-i plăceau lui Joson.

Tînărul acordă instrumentul, încercă arcușul, păru că se consultă cîteva clipe cu sine, apoi spuse : un ! doi !, picioarele iuți începură să danseze după notele melodiei.

Sprijinindu-și coatele pe genunchi, ținîndu-și pipa cu amîndouă mîinile, Menaud privea în gol, revăzînd undeva imaginea iubită ce retrăia în el.

Niciodată lăutarul nu cîntase ca în seara aceea ; niciodată vioara nu grăise atît de bine.

Din cînd în cînd, muzicantul își ridica privirea asupra frumoasei, și arcușul începea din nou să zboare de pe o coardă pe alta.

Marie asculta această muzică ; și, în farmecul muzicii, în jurul inimii ei se legau, ca în jurul paharului de dragoste, ghirlande de flori și fructe.

După ce sfîrși cîntecul, Lucon își ridică părul de pe frunte, apoi își îndesă pipa.

— Mulțumesc, îi spuse Menaud. Asta îmi face bine ! Mă reface.

Apoi, din vechiul sac cu necazuri, începu să-și verse oful contra alor săi :

— Bandă de lași ! spuse, care în pericolul comun nu se gîndesc decît la bîrlogul lor. N-au decît să ia străinii totul : muntele, cîmpiile, pădurile... Ce le pasă zgîrciților ăstora, care tremură doar pentru gologanii lor ?

Trecutul ? Își copleșesc morții cu cuvinte frumoase ca să nu-i audă.

Eroii ? Își imaginează că au făcut ca ei cînd i-au lăudat.

Pămîntul ? Sînt mulțumiți că li se oferă posibilitatea să trăiască pe el ca niște sclavi...

Apoi îi dădu de exemplu pe Délié și pe semenii lui, „Josnici traficanți de moștenire ! Trădători ! Renegați !"

Și, în timp ce blestemele curgeau din pumnii strînși, Marie își amintea scena dintre tufele de afine.

„Și e adevărat că străinii vor avea totul ?“ îl întrebase ea pe Délié arătînd către munte.

Iar el, făcînd semn că da, începuse să rîdă, cu rîsul lui grosolan de misit trădător.

În cameră se făcu liniște.

Sub adevărul crud, toate capetele se plecaseră.

Menaud continuă :

— Să-ți iubești întreg pămîntul, să tremure toți laolaltă și fiecare în parte, pe tot cuprinsul ținutului, să-ți aperi moștenirea de la primul pînă la ultimul bulgăre de pămînt, asta e legea primită de la strămoși, așa trebuie dusă mai departe ! Așa am înțeles întotdeauna datoria sîngelui.

Apoi, întorcîndu-se către fiică-sa :

— Am aflat de planurile tale, îi spuse ; faci cum vrei. Dar cînd am pierdut-o pe maică-ta, mi-ați rămas voi, tu și Joson. Îmi găsisem drumul. Îmi spusesem că Joson mă va urma. Îl învățasem să iubească pămîntul întreg, cîmpiile, muntele, pădurile, da, să iubească totul și toată întinderea pînă în adîncul ținutului.

Prin fereastra deschisă intrau adieri reci și perdelele se legănau în briza nopții.

— E ceva ce nu merge bine aici, în țara asta, urmă Menaud... În tinerețea mea, trăiam

fără griji. Acum te lupți cu gîndurile deîndată ce rămîi singur, sau cînd nu dormi noaptea...

Există peste tot glasuri care vorbesc... ce se vaită ca niște suflete chinuite...

Îl obișnuisem pe Joson să asculte această suferință. Și mă consolam cu gîndul că, într-o zi, împreună cu ceilalți, el ar fi apărat...

Menaud făcu un gest ca pentru a desena o linie pînă dincolo de munți.

Continuă :

— Căci era un suflet mîndru, un suflet mîndru... Lucon, tu știi asta !

Uneori îmi reproșez că l-am dus cu mine, acolo, jos... Dar eu aveam planul meu. Voiam să păstreze în străfundul sufletului rana moștenirii ciuntite și întinate !

Voiam ca fiul meu să simtă durerea țării lui.

Dar bunul Dumnezeu nu a vrut-o...

Menaud făcu o pauză ; și liniștea păru lungă, peste măsură de lungă.

Urmă :

— Îmi rămîneai tu, Marie, fiica mea.

Îmi făcusem alte planuri pentru viitorul căminului meu...

Într-o zi vei înțelege că nu te poți mulțumi să transmiți copiilor doar sîngele sau numele ; că vrei ca în inima lor să poarte aceleași sentimente, iar pașii lor să fie o continuare a

pașilor tăi ; iată dorința pe care o simți cînd îți privești copiii. Născut dintr-un neam ce luptă aici de trei secole, aveam dreptul să sper că pactul încheiat cu pămîntul strămoșilor mei nu va fi distrus în casa mea...

Șovăi o clipă, apoi se ridică :

— Aveam dreptul să cred că fiica lui Menaud nu va trăda, luînd de bărbat un bastard decăzut !

CAPITOLUL VII

E secetă mare.

Sub căldura neîndurătoare a soarelui, pe pămînturile galbene, orzul s-a uscat ; şi vîntul de sud suflă fără încetare, şi cu răsuflarea lui de jăratec usucă totul ; de zile întregi orizontul varsă acelaşi şuvoi de foc.

Movilițele de pămînt din Mainsal, ieri proaspete şi verzi, astăzi pline de praf, fumegă în vînt ca dunele deşertului.

Rîurile secate nu sînt decît un lung şirag de pietre.

Totul e palid, plin de ţîrîitul lăcustelor în sărbătoare ; aerul e fierbinte şi sub arini, cu gîtul întins şi balele curgînd, turmele mugesc spre mirajul izvorului rece şi limpede ; şi, sub mantia arzătoare, întreg ţinutul doarme melancolic şi sfîrşit.

Neliniştită, Marie priveşte cum se usucă bobul.

„După culesul recoltei, îi spusese ea lui Délié, ne vom căsători.“

După ce îşi termină treaba, cînd vine vremea odihnei, scrutează drumul cu privire, în-

tră și iese ; iar cînd Baron latră vreun trecător, trage repede perdelele.

Dar niciodată nu e el...

Nu a mai venit de mult. Știe bine că Menaud îi păzește cu strășnicie logodnica.

Numai cumetrele din vecini vin, între mese, să-i vorbească Mariei despre tîrcoalele pretendentului.

Atunci pălăvrăgioaicele bîrfesc. Auzi tot soiul de vorbe, întretăiate de expresii ce țin de obicei de flecărelile cătunului.

De-ar fi să le dai crezare, Délié făcea pe țanțoșul printre tineri.

Și anunțase la Dubleu că la timpul potrivit, nici Menaud, nici Dumnezeu, nici dracu, nu-l vor împiedica s-o ia de nevastă pe Marie.

Se va duce într-una din aceste seri frumoase și o va cere de nevastă ; și vai de cel ce-l va lua în răspăr !

Toate aceste zvonuri anunțau un lucru teribil, care se apropia de ținutul secetos ca o furtună de foc.

Și iată de ce, cînd vine seara, Marie stă ca pe ghimpi. La cel mai mic zgomot din drum își închipuie că furiosul va apărea printre trunchii de mesteceni ca să-i amintească ziua scadenței.

Și, în adîncul sufletului, nu o liniștește decît prezența tatălui care îi apără pragul.

Între ea și el există legături pe care acum le-a înțeles.

De cînd cu ziua în care bătrînul s-a ridicat să-și revendice dreptul, a început să simtă că sîngele își are trecutul lui ; că poți avea în piept propria-ți inimă și în cap propria-ți minte, dar că există ceva ce vine de mai departe decît propria-ți ființă.

Astfel gîndește ea de-a lungul veghelor neliniștite, în timp ce, așezată aproape de lampă, își țese frumosul covor de lînă.

Trage firul în sus și în jos ; și urzeala dispare ca pămîntul brun sub andreaua de aur a primăverii țesătoare.

Astfel trec serile de așteptare.

În timp ce mușchii dansează în vîntul secetei, firele de lînă se întind ; și culorile pe care frumoasa le-a pregătit din scoarță de arini, de ferigă și de ienupăr se îmbină vesel.

Și covorul crește, perie deasă ; și, cîteodată, țesătoarea mîngîie cu dragoste motivele covorului : cîmpurile, în depărtare, întinderea înnegurată de păduri, apoi diadema muntelui...

„Scara muntelui verde“ spusese Lucon, muntele unde vînătorii cioplesc în miezul gîlmelor fructe și inimi înlănțuite.

„Le-am cioplit pentru buzele tale..."

Așa sunau cuvintele lui...

„Pentru pașii tăi țes covorul", răspunse ea în șoaptă, trăgînd firele de lînă.

Așa se desfășoară dialogul mut ; și adesea se prelungește pînă în noaptea neagră, pînă în noaptea cu prevestiri rele, fără stele și rouă.

August se scurgea la fel, în praf, cînd, într-o seară, Marie îl văzu pe Délié cotind-o scurt la dreapta drumului și oprindu-se în fața casei.

Din doi pași fu în deschizătura ușii, drept și uscat, asemeni unui creditor neînduplecat în pragul scadenței.

Sărmana, alergase repede spre camera ei ! Și implora cu privirea disperată imaginile sfinte ce se învîrteau în jur.

Menaud își reluase figura neînduplecată ; și toți mușchii i se încordaseră ca în seara cînd, luîndu-și haina și trăgîndu-și pălăria pe ochi, suise spre coliba lui din munți.

Îl invită totuși pe Délié să se așeze.

Apoi, străpungîndu-l cu o privire rece și aspră, îl lăsă să se zbată puțin în liniște.

Menaud știa în ce ape se scaldă fiică-sa.

Îndrăgostitul se agita în scaunul lui, muncindu-se să se smulgă apăsărilor acestei priviri.

În sfîrşit, întrebă :

— Pot s-o văd pe Marie ?

Ea ieşi din ascunzătoare.

Dar nu mai era acum culegătoarea speriată care, în tufele de afine, trebuise să-şi înghită strigătul sîngelui.

Nu ! Se ţinea dreaptă şi puternică, cu chipul împietrit, înaintea bărbatului ale cărui priviri se agăţaseră de ea.

Se întoarse spre Menaud :

— Hotărîsem, Marie şi cu mine, spuse el, să anunţăm nunta după cules... Atunci am profitat de ocazie ca să...

Bătrînul se ridică şi, arătîndu-i uşa, spuse :

— Fata lui Menaud nu-i pentru tine. Cunoşti drumul. Mergi de-ţi caută norocul în altă parte...

Tînărul o întrebă pe Marie din priviri ; şi cînd înţelese că era inutil să mai insiste, palid, tremurînd de mînie, ridică pumnul spre Menaud şi zise :

— Pe mîine ! Veţi vedea dacă-i bine să te pui cu Carcajou !

Apoi trînti uşa şi o şterse.

Marie începu să plîngă. Pentru ea, noaptea neagră se umplu deodată de ură şi ameninţări.

Menaud ieşi să vadă pe ce drum o apucase derbedeul; dar nu auzi decît vîntul uscat ce răvăşea iarba înţepenită, acelaşi vînt, mereu înfierbîntat şi plin de miresme de foc.

Intră.

— Du-te şi te odihneşte, îi spuse cu blîndeţe fiică-si, eu nu mă culc.

Apoi îşi aprinse pipa, luă o gură de ceai şi se instală, de pază, în prag.

Era prima lui veghe de mai mult timp.

Casa lui, neclintită pe temeliile ei, pe care le puseseră morţii cei mari, „cei mai omenoşi dintre oameni, strămoşii lui...“ îi rămînea credincioasă.

Adesea, la trecerea vîntului prin ferestrele deschise şi prin uşa dată de perete zgomote din interior se auzeau; murmure, şoapte, suspine...

Atunci, mintea lui umplea de forme stranii şi voci misterioase liniştea vechii case cenuşii şi toată întinderea nopţii.

Şi amintirea răposatei, care se şubrezise muncind, aceea a lui Joson, luat de ape acolo, jos, împreună cu toate promisiunile ce îi dădeau mîndria şi energia lui, amintirea întregii obîrşii a strămoşilor agricultori sau călători, toate acestea retrăiau, îi dădeau un fel de emoţie vie în străfundul sufletului întunecat, o tulburare misterioasă în rădăcina fiinţei.

Dar adesea îl străbătea o neliniște vagă, moștenită și ea din spaimele ce îi copleșiseră sîngele de-a lungul secolelor...

Și vorbele cărții reveneau ca o amenințare : „Au venit străinii. A acaparat aproape toată puterea... Au pus mîna pe aproape toți banii."

Și uneori i se părea că-l revede în umbră pe Délié, întunecat, dînd tîrcoale casei lui pe căi de răzbunare.

Începu să învîrte boabele mătăniilor cînd, ridicînd capul, văzu că deasupra lui noaptea avea culoarea roșcată.

Sări la colțul casei.

O roșeață se ridica de la Cachette-Aubin.

— Arde ! murmură el.

Se îndreptă spre drum.

Se oprea la porțile caselor, dădea alarmă, căuta să strîngă oamenii.

Înnebunit, curînd tot Mainsalul era în picioare ; în timp ce în răsăritul roșu fugeau gălbășoarele purpurii.

Drumul era înțesat de femei, bătrîni, copii, vaiete se ridicau de la poalele muntelui, din Caribous, plîngeau cu toții și se rugau la Dumnezeu, printre lucrurile aruncate în căruțe claie peste grămadă.

Bărbații, în frunte cu Menaud, se repeziră spre partea de unde coborau, alarmate, familiile.

Se zvonea că focul izbucnise pe neașteptate, către ora unsprezece, în mărăcinișul pustiu ; apoi cuprinsese buturugile bătrîne, lemnele tăiate, fînul uscat, întinzîndu-se pe două sau trei mile în spatele caselor.

Deîndată, oamenii au putut să vadă la dreapta drumului o imensă parte a zidului roșu la picioarele căruia, cu nasul în pămînt, ultimii fugari își goneau turmele speriate.

La răsăritul soarelui, vîntul se mai potolise. Cei mai curajoși, în frunte cu Lucon, profitară de liniște ca să îndepărteze cioturile de lemn deasupra cărora se roteau roiuri roșii de scîntei.

Pînă la amiază munca a fost un infern. Cu ochii umflați, cu gîtlejurile uscate, oamenii se zbăteau între două valuri de fum.

Atunci, din pricina înăbușelii, se zvîrleau la pămînt, apoi începeau din nou să trudească din greu în mijlocul scînteilor.

După ce înghițise cîteva case și sute de fîșii de pădure, incendiul se oprise la apărătorile de copaci verzi pe care oamenii îi doborîseră în acest scop, în timp ce, cu ochii spre cer, toate femeile se rugau în fața imaginilor sfinte atîrnate ici și colo ca niște bariere protectoare.

Spre seară, vîntul bătu spre nord și urcă spre înălțimi. Începu să plouă.

Casele din Mainsal erau salvate.

Această noapte de nenorocire era totuși frumoasă.

Oamenii alergau din toate părțile să vadă marea imagine roșie, uimitoare, a muntelui.

Și copiii băteau din palme în fața imaginilor fantastice apărute din întunericul profund ; albine aprinse, figuri din flăcări dansînd cu spiritele vîntului.

Acum, că biciul focului se depărtase, femeile priveau încîntate cum se cocea muntele :

„Ce afine frumoase vom avea, spuneau ele. Ah ! ce afine frumoase !"

Și tot restul acestei nopți, bărbații stătură de pază pe lîngă foc, să nu se întindă.

Menaud se așezase la rădăcina unui copac și nimeni nu l-ar mai fi zărit.

Mort de oboseală, era gata să adoarmă, cînd, deodată, cîinele începu să latre în fața unei umbre negre ce se apropia.

— Cine ești ? întrebă Menaud.

— Délié, răspunse omul.

Și Menaud crezu că venise pentru a-și lua revanșa.

Își îndreptă trupul pe bătrînele-i picioare și fu gata să se apere :

— Ce tot cauți pe-aici ? îl întrebă.

— Eram, așa, în trecere... cînd am recunoscut scheunatul lui Baron. Atunci, pentru că aveam un mic tîrg de încheiat cu dumneata...

Bărbatul șovăia cu prudență asupra cuvintelor lui.

— Dă-i-nainte ! zise Menaud.

Délié își reluă predica despre prietenia pe care o nutrea pentru Marie...

Și toate acestea erau îngăimate, exprimate cu lăudăroșenie și flecăreală de femeie.

Menaud se așeză din nou între bătrînele rădăcini ale copacului. Și, în vîntul roșietic, celălalt vorbea.

Atunci, încet, își dădu pe față intențiile.

Începu cu muntele și lacurile, pe care străinii le vor închiria în curînd.

Întregul pămînt pe care strămoșii lui îl cuceriseră, totul trecea în momentul acela prin fața ochilor lui Menaud, chiar și locurile de-acolo, din depărtare, unde nu ajunsese niciodată, unde nu va ajunge niciodată, dar asupra cărora își făcuse o idee emoționantă, caldă, o imagine în care imensul ținut își avea surîsurile lui, vocile, cîntecele de dragoste și chemă-

rile de suferință, totul ca o ființă alcătuită din carne și oase.

Revăzu mai ales locurile lui : munții, apele lui și, sub pacea imensă a frunzelor liniștite, coliba unde îl aștepta ca o soție... libertatea.

Cîinele stătea gata să sară, cu botul întredeschis, colții scoși, împotriva acestui trădător care, cu bucurie în suflet, îndrăznea să vorbească astfel.

Menaud nu trebuia decît să-l asmută.

Pe neașteptate, cu nerușinarea sufletului care se vinde, pretendentul propuse tîrgul : Menaud dacă ar consimți să-i dea fata, va primi în schimb de la el, Délié, permisiunea de a vîna în voie, ca pe vremuri...

Menaud se ridică în picioare cît era de lung :

— Pleacă, strigă, de nu îl asmut pe Baron asupra ta...

Bărbatul o șterse într-un nor de fum.

Așezîndu-se, Menaud suferea pentru tot ceea ce îl lega de aceste locuri ale muntelui, adînci și sfinte ca însuși altarul țării lui.

Toate acestea vor fi pîngărite !

Cu ajutorul lui Dumnezeu își salvase casa. Iar acum se întreba ce rămășițe din moștenire vor lăsa trădătorii urmașilor lui.

Ce chin îndura aici !

Inima i se zbătea între neputința și izolarea lui.

Adesea, din străfundul inimii, se ridica o chemare.

Atunci, prin imaginația lui tumultuoasă treceau mulțimi și mulțimi și, împreună cu ele, se ridica pentru apărarea țării.

Înfometat de răzbunare, cu gura arsă, cu pumnii strînși cu înfrigurare, Délié se așezase la pîndă în ziua masacrului.

Își căuta omul, se oprea, asculta ; apoi în liniște, strecurîndu-se din umbră în umbră, se lipea de ziduri, gata să lovească.

Fără îndoială, Lucon urmărise focul pînă la marginea marelui rîu. Trebuia să fie pe undeva, pe-aproape.

Se și iveau zorile.

Lumina, maree înceată și palidă, începu să se reverse la poalele pădurii.

Astfel trecea timpul rivalului pe care ar fi vrut să-l țină aici, sub greutatea pumnilor lui, cînd, deodată, auzi... Ceva ce venea din desișul pădurii : un freamăt de frunze, un trosnet de crengi, amestecat cu frînturi de cîntece.

Era Lucon care se ducea să se alăture celorlalți, acolo, jos, și inima și buzele îi murmurau un cîntec ca o viespe în corola unei eglantine.

Cînd, deodată, la cîţiva paşi, îl zări pe Délié :

— Degetele mele au să-ţi oprească cîntecul în gît.

Celălalt se dădu la o parte şi-i spuse :

— De unde vii ? Dacă vrei să te zdrobesc, n-ai decît să-mi stai în drum.

— Asta-i acum ! i-o întoarse Délié. Te învăţ eu pe tine, aiuritule, să mai furi cuibul altora...

Atunci se dădu înapoi, ca să-şi ia avînt :

— Înghite-mă, urlă el...

Apoi, cu pumnii întinşi, se aruncă cu toată greutatea asupra duşmanului...

Lucon se feri ; şi, cu putere, îl loveşte pe agresor drept în frunte.

— Na, pentru trădători, îi strigă. Fugi acum şi vinde muntele străinilor !

Ah ! ce turbare a stîrnit lovitura !

Din nou. Délié îşi reia elanul, dar iarăşi îi scăpă adversarul şi, blestemînd, se pierde, cu ghiarele murdare de pămînt şi mutra-i mocirloasă, prin desişul merişorilor tîrîtori.

— Fugi, fugi, porc împuţit ! Vino să te aranjez !

Şi Lucon nu mai putu de bucurie.

Gîfîind, cu capul între umeri, palid, cu şuviţele părului vibrînd ca un cuib de năpîrcă, dansează în mijlocul araliilor şi ferigilor

Pentru ea, pentru Marie, iubita lui, țopăie el așa, cu pumnii încleștați, cu încheietura genunchilor sprintenă, la fel cum odinioară Alexis cel Iute, în picioarele goale, cîntînd, zdrobea huma și șomoioagele de paie pentru a căptuși cuptorul.

Dumnezeule ! iată-i acum unul lîngă altul, semănînd cu doi căpriori ce se înconvoaie sub furtuna de toamnă.

Atunci totul geme sub acoperiș ; și vîrîte în cuiburile lor, rîndunelele stau mute și îngrijorate.

Astfel, totul se înspăimîntă, de jur împrejurul marii lupte.

Liniștiți, cei doi luptători, încleștați unul de celălalt, cu răsuflarea șuierătoare ; și sub pielea lor înroșită se rostogolesc mușchii, asemenea trunchiurilor de pini între pietrele Gamellei negre.

Stăteau așa de mult, și carnea lui Délié începea să tremure și balele îi curgeau pe pieptul păros, și Lucon se opintea să-i răsucească șalele, cînd lașul se smulse din strînsoare, luă o piatră... și, lovit drept în frunte, vai ! vai ! Alexis căzu între ienuperii țepoși.

Tra la la ! Tra la la !

În timp ce întreg Mainsalul se veselește din nou, tinerele fete vin să vegheze focul.

Pline de veselie, fetele merg prin pășune, prin fînul cosit.

Vesele, prin pădure, fetele merg ici de-a lungul soculuí roșu, colo prin alisierii negri.

E zori de zi.

Acolo jos pe muntele Philémon, focul se potolește.

Și pe muzica rîului ce curge asemănător unor pufuleți sub secera treierătorilor, bărbații se aud strigînd : ura !

Cu Marie în frunte, fetele se îndreaptă spre ei. Bucuroasă, duce tatălui ei un coș plin cu mîncare.

Dar lui Alexis i-a pus deoparte o cană din vinul ei de cireșe, care te îndeamnă la vorbă.

Tra la la ! Tra la la !

Astfel trec la repezeală fetele, drăgălașele ; și, ca într-un dans, cortegiul face figuri printre mărăcinișurile și buruienile cîmpiei.

Și peste tot, în otava pășunilor, țîrîie imensul cor al greierilor.

Dar, în timp ce Délié o ia la sănătoasa, iată că la marginea pădurii prin care treceau fetele, se aude un geamăt.

Marie se oprește.

Şi geamătul se aude încă o dată.

Deodată inima îi îngheţă. Se repede, vede ravagiile luptei şi o formă neagră care geme printre ienuperii ţepoşi.

— Dumnezeule ! spuse ea. El e ! El e ! Dragul meu ! Dragul meu !

Atunci, cu mîinile tremurînde, mîngîie sărmanul lui cap ; cu şorţul îi şterge sîngele şi fruntea plină de sudoare.

— Repede ! Mergeţi după oameni, spune suratelor ei.

Şi în timp ce fetele aleargă prin mărăcinişuri după ajutor, varsă puţin vin negru din carafa cioplită în lemn, apoi, ca şi Malhurée, cînd adesea îşi cheamă vînătorul pierdut în toiul nopţii negre :

— Alexis ! Alexis ! strigă ea, peste ochii închişi. Dar nefericitul se vaită şi deliriază.

Astfel trecură zile şi nopţi, în timpul cărora sărmanul om se simţea slăbit.

Toate femeile din vecinătate îi aduceau leacurile lor. Însă cînd mîna Mariei trecea prin părul rănitului, atunci ochii lui Alexis străluceau.

Dar într-o bună dimineaţă se ridică ; şi în prima seară cînd reveni acasă, rămase mai mult

timp cu Menaud. Şi prin fereastra deschisă vîntului nou, în care se scurgea chemarea întinderii proaspete şi albastre, Marie putu să înţeleagă că cei doi bărbaţi vorbeau despre libertate.

CAPITOLUL VIII

A venit toamna.

Într-o noapte, stelele au fost reci și limpezi.

Deîndată, de-a lungul rîurilor și pîrloagelor se deschise măreața sărbătoare prin spectacolul ferigilor de aur și a brumelor de argint.

În urma carelor încărcate cu snopi, pe cărările pietroase, coboară serile timpurii.

Apoi, dintr-o dată, întinderile se întunecă.

Parcă ar urma regula aspră a unei mînăstiri liniștite.

Singur, pe marginea smîrcurilor, bîtlanul, paznic al luminișurilor cu povara-i de liniște și brumă, veghează!

Cu recolta pusă la adăpost, acum Menaud își petrece o parte din timp în coliba lui.

Urcă aici imediat ce se crapă de ziuă.

Coboară cînd ochiul abia mai străbate întunericul.

Aici e mai bine ca acasă, se simte mai în largul lui.

Adesea bombăne vîntul de Nord, cel care adună norii și face frunza să cadă.

Sau își petrece timpul privind mereu aceleași lucruri, absorbit de o schimbare, bucurîndu-se de singurătate.

Admiră muntele, diademă prețioasă a orizontului între cîmpia ce se schimbă și cerul ce se rostogolește, imagine a eternului, albastrul imobil ce separă dublul cîmp al efemerului.

În această dimineață i se pare că tot trecutul e aici, în această depresiune mișcătoare de purpură și aur.

Decorul emoționează !

În toate defileele muntelui un crainic invizibil a sunat din corn.

Atunci, de peste tot, voinicii au alergat.

Repetă cu toții ce a spus cartea, într-o seară din ultima primăvară :

„Am venit aici acum trei sute de ani și am rămas...

Adusesem cu noi de peste mări rugăciunile și cîntecele noastre : ele sînt mereu aceleași.

Adusesem, în piepturile noastre, aprigă și vitează, inima oamenilor din țara noastră, gata deopotrivă de milă, ca și de rîs, cea mai omenoasă inimă dintre toate inimile omenești ; ea nu s-a schimbat. Am întocmit un plan al noului continent, de la Gaspé la Montréal, de la Saint-Jean d'Iberville la Ungava, spunînd :

Toate lucrurile pe care le-am adus cu noi, religia noastră, limba noastră, virtuțile, pînă și slăbiciunile noastre sînt de-acum înainte lucruri sfinte, de neatins, și așa vor trebui să rămînă pînă la sfîrșit."

Astfel trece alaiul eroic în această zi de toamnă împestrițată cu sîngeriul aurului și al fierului.

Din fiecare bulgăre de pămînt, din fiecare cărare se aud voci ; și în valul de energie Menaud are impresia că aude aceste voci strigînd.

Astfel, în această dimineață, sufletul lui este ca o cuvă de furnal, cînd furnalistul dă drumul fierului roșu.

Planuri tumultuoase fierb aici.

Se duce, se întoarce, face înconjurul colibei, căutînd să dea drumul dorințelor ce se zbat în el.

Negăsind alt răspuns, Menaud își reia lucrul din ajun.

Liniștit, urmînd ritualul moștenit de la strămoși, leagă corzi pentru rachete. Astfel, cu gesturi de meseriaș reprezentînd dorința de a cuceri și pasiunea liberului spațiu, își domolește cu încetul mintea frămîntată.

Înnoadă, încrucișează.

Sărbătorește, fredonînd, această împletitură de nervi și de forță cu care strămoșii lui au bă-

tut zăpezile căzute din cer vreme de trei sute de ani, acest semn al victoriei lor asupra cîmpiei aspre, asupra iernilor nesfîrşite !

Astfel trecea această zi de toamnă.

Acolo, jos, Josime punea la adăpost ultimii snopi.

Mereu aplecat asupra lucrului, Menaud gîndea : anul trecut Joson încovoiase, lustruise aceste trunchiuri subţiri de frasin.

Dar acum se sfîrşiseră pentru totdeauna plimbările libere pe care le făceau ei doi, Joson înainte iar el în urmă.

Coliba lui, de-acolo, de la poalele Bazilicii !

Acolo, pe vremea asta, înainte de vînătoare, îşi făcea cura de linişte şi reculegere şi lăsa frîu liber celor mai profunde gînduri.

De-acum înainte îi va fi interzisă această cabană, interzis şi muntele, prin lege, legea ţinutului Quebec, care permite străinului să spună fiului pămîntului : „Pleacă !"

Îşi întrerupse dintr-o dată gesturile de împletit.

Evocarea atîtor lucruri îl scosese din fire.

Privind spre munte, în faţa căruia, pînă la marele rîu, acolo, jos, străluceau culorile toamnei, începu să jure că nu i se vor refuza aceste pămînturi, şi, chiar de-ar trebui să-şi lase oasele aici, va veni să-i gonească pe nepoftiţi.

Ai lui își plecaseră grumazul.

Protestele lor nu trecuseră dincolo de zidurile caselor.

Dar el, Menaud, suferise destul sub jug, auzise destul reproșurile sîngelui, așa încît niciodată, nu, niciodată, nu va consimți să se lase despuiat de moștenire.

Lucon îl va ajuta să-și facă datoria.

Atunci începu să se bucure de hotărîrea pe care o luase. Și sufletul lui începu să alerge pe toate cărările pădurii, ca o haită pe urmele marelui vînat.

În seara aceea, Marie nu pricepu nimic din gesturile tatălui ei.

Se ducea, venea, își răsucea vîrfurile mustății, își aprindea pipa, și-o stingea și imediat o aprindea din nou, iar în răstimpuri fredona ca un băiețandru.

Josime veni să stea la taifas.

Își reluă subiectul din ajun : recolta, muncile de toamnă.

Din politețe, Menaud răspundea da, nu, la ceea ce îi întrerupea astfel gîndurile, la aceste vorbe tot atît de lente ca și carele încărcate cu snopi.

Dar de îndată ce Josime trecu pragul uşii, mintea lui Menaud deveni ca un torent de aprilie.

Deschise vechiul cufăr, începu să scotocească prin el făcînd să sune cu mîna toate fiarele, ca nişte lanţuri pe care le scuturi.

Ceru Mariei pachetele cu fire de aramă, momeala pentru vulpi, se înconjură de aceste nimicuri ca un copil cu jucăriile lui.

Apoi ieşi din casă.

În faţa lui, luna defila prin puzderia de stele.

În depărtare, în văi, se vedeau acele drumuri limpezi care seamănă cu nişte trecători misterioase spre ţinuturi fără de sfîrşit.

Menaud privi îndelung muntele şi inima tînjea în el.

Astfel treceau zilele.

Pe necuprinsul cerului se rostogoleşte acum marea întunecată a norilor de octombrie.

Sub ploile reci, drumurile nu se mai zvîntă.

În păşunile roşcate, vitele neliniştite, adulmecă spre cele patru zări, sau mugesc spre staulele calde şi spre mireasma fîneţelor.

Cu uşile magaziei bine închise, Menaud şi Lucon s-au apucat să trebăluiască printre uneltele de vînătoare, ciocănind, cîrpind, tăifăsuind

între două pipe, în timp ce Baron, cu ochii la sănii, latră imaginea unui cortegiu fără sfîrșit.

Cît despre Marie, ca de obicei, pe lîngă sobă, se îndeletnicește cu pregătirea mesei, dar e tristă și neatentă.

Din cînd în cînd, dă la o parte perdelele ca să vadă ce meșteresc bărbații, sau, prin deschizătura ușii, trage cu urechea la frînturile de vorbe.

Căci e neliniștită.

A ghicit tot ce se punea la cale.

Contractul care va interzice tuturor muntele din Mainsal va trebui să fie citit la slujba marii liturghii, într-una din duminicile viitoare.

Așa se zvonea.

Dar tatăl ei jurase pe cei morți că așa ceva nu se va întîmpla.

În timp ce Délié își făcea legile lui, Menaud susținuse că avea drepturi ce veneau de la tatăl lui și din trecutul îndepărtat. Aceste drepturi nu vor putea fi distruse niciodată nici de legi, nici de hîrtii.

Apoi, după ce îl făcu nătărău pe acest laș, îl invitase să vină acolo, sus, să se măsoare cu el.

Lucon era de partea lui Menaud și chiar se spunea că i-ar fi promis lui Délié că de și-ar

fi arătat mutra acolo, în munți, vor avea niște socoteli de încheiat.

Întîmplarea făcuse înconjurul parohiei și Dumnezeu știe ce-au mai trăncănit cumetrele pe tema asta.

Veniseră toate la Marie să discute despre vorbele aruncate de Délié, despre amenințările lui...

Chiar și Joseph-Vorbărețul se ostenise într-una din zile să treacă pe la ei. Cu ochelarii pe nas, cu ochii scoși din orbite, înșiră toate cuvintele avocățești, explicînd cu degetul mare în căușul mîinii cum sînt legile, procedurile, închisoarea...

De-atunci, Marie nu mai trăia decît în temeri și neliniști.

Cu tot felul de atenții ar fi vrut să-și oprească tatăl acasă. Schimbase perdelele, vopsise masa și bufetul, înrămase două poze frumoase pe care le pusese aici, în fața scaunului bătrînului vînător pe care muntele îl fermecase.

Dar el nu intra decît ca să mănînce, își agăța pălăria în cui și-și vîra nasul în farfurie.

Seara se preumbla dintr-o cameră într-alta, ca un suflet chinuit, și, cînd vorbea, erau erupții de violență, cuvinte de foc ce loveau clanul lașilor. Apoi, cu pleoapele grele coborîte peste ochi, bătrînul se retrăgea în sine.

Uneori se scula noaptea, își petrecea ore întregi bombănind, ca și cum ar fi făcut un legământ cu morții... cu strămoșii lui... cu Joson, al cărui nume îi revenea *adesea în minte*...

Din camera ei, Marie putea să-l vadă pe bărbatul înalt, negru, plimbîndu-se prin umbra întunecată a ferestrelor, sau, la gura sobei, adîncindu-se în sine, față în față cu trosnetul focului.

Lucon venea din cînd în cînd. Despre apropiata lui plecare nu pomenea nimic. Dar citise în ochii tînărului întregul secret al urzelilor cu Menaud.

Într-o seară niște vecini veniră să-l convingă pe Menaud să nu plece.

Îi arătaseră că nu te poți împotrivi legilor.

Unul dintre ei primise vizita unui unchi din Saguenay. Oamenii din Cyriac luptaseră îndelung împotriva inginerilor și a companiilor. La sfîrșit, apa barajului începu să urce și iar să urce și, pentru că totul se scufunda — pășuni, case — de teamă să nu fie înecați ca niște șobolani surprinși de cascadele de apă, fuseseră nevoiți să cedeze acestei maree criminale.

La această povestire Lucon se ridicase, răsturnînd scaunul.

Niciodată nu fusese atît de frumos ca în seara aceea. Niciodată Marie nu-l iubise atît de mult, din adîncul inimii.

Vorbise de parcă ar fi fost taică-său.

Palid, cu răsuflarea grea, ca cei ce aleargă în vîntul puternic, apărase o mulțime de lucruri pe care ea nu le cunoștea ; dar, un glas secret, din străfundurile ființei îi răspundea : „Da ! Da !“

Trecuse în revistă totul, încă de la început ; și această vorbă aspră și puternică bîntuise de-a lungul a două ore întregi, în fumul pipelor, ca vîntul de nord cînd împrăștie norii și descoperă adevărata față a pămîntului.

Doamne ! Cît de mult îl iubise pe Lucon în seara aceea !

Mai mult decît în acea zi, cînd îi dăduse cana cu ghirlande de călini, cu inimi îmbrățișate...

Cît era de mîndră de mîndria lui ! Cît se deosebeau vorbele lui de vorbele lui Délié !

„Atunci străinii vor avea totul ?“ îl întrebase ea acolo, sus, printre tufele de afine...

Și trădătorul îndrăznise să spună da în fața marilor întinderi de pămînt ale strămoșilor.

Dar iată, acum, toată această dragoste se schimba în chinuri.

Această generozitate a inimii, ce o atrăgea din ce în ce mai mult, îl va duce mîine pe acest Lucon liber şi mîndru departe de ea.

La primul semnal va pleca cu Menaud.

Délié va pleca şi el... Şi ce se va întîmpla oare în munţi între aceşti oameni neînduplecaţi ?

Atunci undeva, în albul întins, sălbatic peste poate, unde inima îţi devine crîncenă şi crudă, ea îşi închipuia întîlnirea... ură încrîncenată... înjurături... şi poate totul se va sfîrşi cu vreo cîţiva nenorociţi gemînd, răniţi, ca acela pe care îl găsise ea, după incendiu, întins între ienuperii amari.

Şi prevestirile lui Joseph-Vorbăreţul îi împînzeau gîndurile. Revedea semnele fatale ce le făcuse în podul palmei. Auzea şuierul cuvintelor ca un zbor negru ce dă tîrcoale în creierul oamenilor, înainte de nenorocire.

În această seară trebui să-l strige pe taicăsău, prin întuneric, să vină la masă.

Între două linguri de supă, Menaud spuse că a doua zi se va duce la Malbaie, şi în drum va trage la un vechi prieten, părintele Isaïe Gaudreault.

Îşi tocă o mînă bună de tabac, îşi îndopă băşica de porc şi se aşează la lumina lămpii să stabilească preţurile pe care intenţiona să le

ceară : un porc vîndut la Desbien din Comporté, cinci coarde de mesteacăn date diverşilor clienţi din Accul...

Dădu hîrtia Mariei ca să adune.

După aceea, fata strînse o grămadă de păturі pe care le ţesuse pentru alde Ferron.

Deschise uşa să vadă cum e vremea. O rafală de vînt intră în casă ca o mătase.

— Uite, ninge ! zise ea închizînd uşa.

Scoase apoi halatul din stofă cenuşie, centura, mănuşile în carouri cu roşu şi negru, cremona...

— Se strică vremea, spuse.

Apoi se duse în camera ei, copleşită de această rafală de frig ce o izbise în faţă ca o primă prevestire a necazurilor ce vor urma.

A doua zi, Menaud se trezi în zori.

Nu se luminase bine. Abia puteai să distingi de jur împrejur.

Ningea.

Menaud scoase calul din grajd, îl înhămă ; apoi, înfofolindu-se bine, dădu bineţe fiică-si şi, „Hai, murgule !“, calul ţîşni sub strînsoarea frîului.

Cîteva minute, ciucurele unei dunete sări ca un clopoţel roşu în zăpada albă ; apoi traversînd ninsoarea deasă, şareta dispăru.

Toată ziua, în capul Mariei se învîrtiră tot felul de gînduri.

Veneau din stînga și din dreapta, se învîrteau, imitînd zborul fulgilor de zăpadă.

Afară, satul era liniștit și în aparență resemnat.

Din cînd în cînd treceau copii, aducînd de la păşune tăurașii cu blana cenușie.

Biata fată măsura drumul cu privirea.

De îndată ce o umbră se ivea pe uliță, încerca s-o recunoască prin urzeala ninsorii dense.

Dar niciodată nu era el...

Și seara cădea repede.

Vîntul începea să sufle tare. Așezată pe mormanele de stîncă și pe crengi, în marginea pădurii, zăpada se ridica asemeni unor păsări mari înspăimîntate.

Marie privea de mult furtuna, în întinderile pierdute unde vijelia se amuza să chinuie cîteva biete case, cînd, deodată, inima începu să-i bată.

Venea Lucon. De data asta el era.

Nu-și mai asculta decît inima ; ieși.

— Te aștept diseară, îi strigă.

Apoi închise din nou ușa.

Și-acum urlă, furtuna ! Era bine în casa cenușie.

Totul cînta : focul, apa, prăjeala.

Începu să gospodărească, să deretice, să spele. Scoase din cufăr cea mai frumoasă pînză și șalul croșetat.

Îi reveneau în minte cîntece uitate de demult. Îi treceau prin cap idei nebune, ca ale tinerilor ce se întorc de la nuntă în ritm de ripompetă.

Își puse pantofii cei mai eleganți, șorțul brodat de duminică.

Apoi, din cînd în cînd, cocheta în fața oglinzii...

Toate aceste pregătiri odată terminate, fu nevoită să-și potolească puțin din această bucurie de fată veselă.

În fiecare clipă frumoasa se lovea cu privirile de amintirile mamei ei, așezate cu pioșenie peste tot.

Atunci rămase nemișcată, în timp ce furtuna scutura bătrîna casă și pulberea de zăpadă înghețа geamurile...

Asta nu-mi place !... gîndi ea, nu-mi place !

Cineva bătu la ușă.

Era el.

— Am venit numai să iau jar... spuse. Tatăl tău nu-i aici...

— Te-am chemat, începu ea.

Se bîlbîia, negăsind ce să spună... în vreme ce totul, chiar şi Lucon, părea că se ridică împotriva ei în casa tristă, în care nişte voci ca cele din biserică îndemnau la linişte şi iertare.

Vîntul tare lovea, urla ; şi noaptea era cumplită.

Atunci ea începu să vorbească despre taică-său... bătrîn acum... plecase acolo, în munţi... să înfrunte un om capabil de orice...

Plătise destul tribut pentru ceea ce numeau ei „moştenire". Joson mort ca un biet cîine... în apa îngheţată... neîmpărtăşit... E groaznic...

Şi iată, acum taică-său...

Cu capul între mîinile încrucişate pe speteaza scaunului începu să plîngă în hohote.

Lucon nu îndrăznea să o privească.

Cu coatele pe genunchi, cu capul plecat, se aşezase într-un colţ.

Totul i se perinda acum prin faţă : pădurea fără sfîrşit... pe înălţimi marile platouri tainice... lacurile singuratice închise ca nişte gînduri liniştite în mijlocul pasiunii munţilor...

Toate acestea păreau că trăiesc, că palpită, ca însăşi inima lui. Totul, chiar şi mizeriile, chiar şi zăpada, totul implora :

„N-ai să ne părăseşti !"

Totul se agăţa de el şi murmura :

„De trei secole... de cînd avem încredere în sîngele tău !"

— Pămîntul e bun ; ar fi minunat să trăiești aici... liniștit... murmura sărmana printre hohote de plîns.

Afară furtuna făcea ravagii din ce în ce mai teribile.

Aprinse lumînarea sfințită.

La fiecare rafală de vînt, fără voia lui, Lucon își îndrepta privirea spre pereți.

Îi reveni în minte o amintire : cu un an în urmă, pe un timp asemănător, François se pierduse în învălmășeala de la Foulon. Îl găsiseră a treia zi, înghețat... mort, înțepenit la rădăcina unui ciot...

Și asta apăra el acum : pădurea care omoară bărbații, apa care sugrumă plutașii...

În timp ce aici — Marie avea dreptate — pe pămîntul străbun... ar duce, asemeni lui Josime, asemenea altora, o viață liniștită.

Clima era aspră ; din cauza pietrelor, pămîntul era greu de cultivat ; dar cînd îți dai puțină osteneală ai recoltă din plin... ai din ce trăi după bunul tău plac.

Atunci sub ochii lui văzu că în acest covor țesătoarea își așternuse visul, visul pe care tocmai și-l exprimase :

„Ar fi minunat să trăiești aici... liniștit!"

Și cuvintele Mariei îi umpleau inima ca un descîntec de dragoste. Se ridică.

— M-ai întors pe dos, *spuse el simplu... Nu* pot să-ți răspund așa repede. Nu mai plînge! Ceva e sigur, că...

Se aplecă asupra ei; și vorbele mari pe care nu îndrăznea să i le spună le așeză pe fruntea ei cu multă tandrețe și milă.

Afară vîntul începea să se mai domolească.

Cerul întreg semăna cu o minunată oglindă vie în care străluceau cristalele stelelor limpezi.

Bătînd într-una cu picioarele zăpada ce umpluse drumurile, Lucon se întorcea.

Dar cuvintele Mariei răsunau, mai răsunau încă în jurul lui, ca veselia unei șarete de nuntă.

„Ar fi minunat să trăiești aici... liniștit!"

Înainte să coboare coasta, se opri să privească lumina casei logodnicei, dar o rafală venită din munți îi zvîrli în față un aer rece, ca un reproș.

Înaintea lui drumul era pustiu și întunecos.

„Să trăiești aici liniștit"...

Ar fi vrut să se întoarcă, să-i spună Mariei vorbele care simțea că îl înăbușă acum.

Nu îndrăznise să-i vorbească tocmai din pricina prieteniei ce-i purta.

„Să trăiești aici liniștit"...

Dar... dar... altele erau acum cuvintele care îi reveneau acum în minte : erau vorbele lui Menaud, din seara dinaintea plutăritului : „Sîntem niște lași ! Niște lași !"

Ceea ce îi propusese Marie era o viață simplă, închisă, asemănătoare vieții urșilor pe timp de iarnă. Dorm și își sug laba în bîrloguri.

Parcă poți trăi așa, închis în tine însuți, lăsîndu-te jefuit fără să te aperi !

Nu ! Nu astea erau planurile strămoșilor lui !

Din primul ceas, cînd nu erau decît o mînă de oameni, au umblat, au vîslit luni de zile ca să traseze frontierele.

Dăduseră fiecăruia din fiii lor o datorie : aceea de a păstra cu zgîrcenie întreg pămîntul pe care îl măsuraseră cu eroism.

Să-ți aperi numai puținul din ograda ta, să închizi ochii la toate jugurile străinului, asta *însemna să trădezi, să te condamni a fi numai* un popor de sclavi.

A fi liber nu înseamnă să te mulţumeşti să spui : „Fac ce vreau în casa mea. Sub soarele bunului Dumnezeu sînt regele şi stăpînul cîtorva prăjini de pămînt."

Nu ! A fi liber înseamnă peste tot, încotro te duci în ţară, să simţi sub picioare pulsul pămîntului răspunzînd la bătăile inimii tale, înseamnă să auzi peste tot glasul gliei, glasul pădurilor şi al apelor spunînd :

„Aparţin neamului tău şi te aştept !"

A fi liber înseamnă să guşti din aer aşa cum guşti pîinea grîului tău.

A fi liber înseamnă ca pe oriunde ţi-au trecut strămoşii să recunoşti pe chipuri ceva din expresia alor tăi, în obiceiuri să recunoşti ceva din propriile-ţi obiceiuri ; să vezi orice uşă deschizîndu-se, să auzi în limba ta :

„Intră, eşti la tine acasă !"

„Descătuşează-ţi libertatea, prizoniera sîngelui tău !" îi spuseseră strămoşii în noaptea dezastrului de la Noire.

Acum înţelegea toate sensurile acestor cuvinte.

Să vrei mai întîi să te descătuşezi, iată care era începutul eliberării.

„Vreau ! Vreau !" spuse Alexis.

Astfel mergea tînărul în liniştea întinderii din Mainsal, ameţit de aceste vorbe, mîndru

de el însuşi, în timp ce din cînd în cînd vijelia ridica deasupra lui zăpada ca nişte draperii sonore, smălţate de stele.

Peste trei zile dădu Mariei, care plîngea, o sărutare.

Apoi, alături de Menaud, urcă coasta muntelui, ca să apere drepturile libertăţii împotriva trădătorului.

CAPITOLUL IX

Acum peste tot, sus, în munți, din adîncul prăpăstiilor mute, de pe malurile lacurilor liniștite, suie, suie și se răspîndește asemeni vălurilor unei zîne, se agață în ramuri, fumul ușor albăstrui al cabanelor de vînătoare.

A venit iarna.

Zile și nopți de-a rîndul muntele pare înfășurat în cutele marelui șir.

Și, strălucitor și nou, el împodobește cerul orizontului.

Atunci întreaga ceată a vînătorilor s-a trezit și, încă din zorii zilei, pe potecile imensei păduri, cu toții fac pîrtie și bat cu picioarele zăpada glorioasă, gonaci ce hărțuiesc prin brădet, vînători de blănuri, țintași de mare clasă ce trimit renul canadian pe stîncile golașe ale munților și se mînjesc cu sîngele jertfei calde.

Atunci scriu în paginile noi ale iernii, ca în cartea aceea frumoasă :

„Am venit aici acum trei sute de ani și am rămas....

Am întocmit un plan al noului Continent, de la Gaspé la Montréal, de la Saint-Jean d'Iberville la Ungava, spunînd : Toate lucrurile pe

care le-am adus cu noi, religia noastră, limba noastră, virtuțile, pînă și slăbiciunile noastre sînt de acum înainte lucruri sfinte, de neatins, și așa vor trebui să rămînă pînă la sfîrșit."

Umblînd fără-ncetare cît era ziua de lungă, Menaud și Lucon nu osteneau deloc și nu se opreau decît atunci cînd picioarele li se împiedicau în umbrele întunericului.

Dimineața porneau la drum tot pe întuneric, ei înainte, cîinii în urmă; pe sub mantiile sure ale brazilor încovoiați, traversau lacurile pe oglinda albastră unde vîntul spulberă zăpada înnebunită.

Din cînd în cînd, de-a lungul rîurilor, Menaud se oprea la capcanele puse de el, se uita să vadă dacă nu ieșea vreo urmă din gaura neagră unde apa bolborosea.

Peste tot făceau aceeași constatare:

„Pădurile sînt sărace anul acesta; e groaznic!"

Își aprindea din nou pipa; apoi, în liniștea mănăstirească a prăpăstiilor de munte, de-a lungul acestei mulțimi de brazi tăcuți și plecați sub zăpadă, rachetele începeau să bată; și acest lucru dădea un fel de pulsație de viață ce înveselea sufletul pămîntului.

Înaintînd pieziș și greu ca niște corăbii în curgerea nobilă a aerului proaspăt, cei doi bărbați vorbeau puțin... Menaud, întotdeauna în *frunte, croia drum* larg cu brațele, ca un om tînăr, cu ochii vii, uimiți de mii de lucruri pe care nu-și amintea să le mai fi văzut și care îi apăreau miraculos de frumoase acum, cînd venise să le apere.

A treia zi, cînd echipajul atinse intrarea în lac, la Basile, se însera.

Zarea era albăstruie ; deasupra crestelor mai strălucea încă cupola muntelui înalt.

Menaud se opri.

Cei doi bărbați își lăsaseră jos rachetele ; și pe nămeții de zăpadă înghețată ce răsuna ca niște viori, cu pași voioși și săltăreți suiră spre cabana lor, în timp ce de jur împrejur cîinii hămăiau în beția aerului tare și uscat.

De zile întregi, Menaud se simțea de parcă ar fi fost singur.

Lucon pleca în curse din zorii zilei.

Scormonea la poalele munților, unde lemnul e tare, movilele cu mii de conuri de brădet, luminișurile unde vîntul de nord, aspru ca un tăietor de lemne, făcea cărări de furtună, crestele dezgolite pe unde renii potrivnici vîntului rece scormoneau în căutarea lichenilor și

mușchiului, grotele liniștite și întinderile de pe malul apelor.

Mergea de-a lungul golfurilor mici, explora găurile calde, punea pe fugă vizonul, vulpea, pisonul, prindea vidrele la ieșirea din limanurile unde vînaseră printre arbuștii ierboși.

La ora ceaiului, la amiază, dobora un ciot uscat și făcea focul.

Apoi făcea de jur împrejur mulțimea de gesturi rituale, pe care vînătorii le împlinesc la fel de secole, agale, armonios, în parfumul rășinilor arse ; cu mîinile întinse deasupra ceainicului zvîrlea în primul clocot de apă atît cît iei în trei degete din floarea prețioasă ; iar la sfîrșit lăsai să alunece un bulgăre de zăpadă, ce domolește din fiert băutura și face să se depună frunzele la fund.

Așezat în fața focului își bea apoi ceaiul cu înghițituri mici, ce pot fi comparate, în pădurea imensă, cu razele de soare ce se scurg în aprilie de-a lungul sevelor amorțite.

Își aprindea în sfîrșit pipa cu un tăciune din foc ; și termina această alchimie cu cîteva clipe hărăzite viselor, aceleași ca de obicei, peste tot și întotdeauna, din moși strămoși, un gînd simplu asemănător acestui ultim fum ce se vede ridicîndu-se dintr-un jăratec adormit

și se strecoară drept, de-a lungul ramurilor, pînă în profunzimea aerului liniștit.

Dar astăzi alte griji îl frămîntau. Își făcea rondul cu senzația că are picioarele grele ca de plumb prin zăpada afînată, cu inima liniștită, cu mintea goală.

Nu că i-ar fi fost teamă de Délié. Nici urmă de el.

Lașul nu îndrăznea, după cum se lăudase, să vină să-i gonească vînatul pe pămîntul lui.

Nu ; dar gîndul la Menaud îl neliniștea.

Omul pe care îi venise greu să-l urmărească cu cîteva zile mai înainte, în urcușul vesel și repede, nu mai vorbea acum aproape deloc, stătea ascuns în cabană în miezul zilei, cu o suferință ce părea că-l macină pe dinăuntru, ca un vierme ce roade carnea întunecoasă a lemnului.

Luna suia în arini cînd Lucon se întoarse după acea zi frămîntată.

Menaud îl întrebă mai întîi dacă n-a întîlnit vreo urmă în drum.

Lucon îi răspunse că nu a găsit nici o urmă, și Menaud se întoarse la locul lui.

De zile întregi, era silit să-şi înfrîneze dorinţa aprigă de răzbunare împotriva laşului şi a semenilor lui.

Şi nimeni ! Absolut nimeni !

Îşi făcuse o sărbătoare din a pleca. Suise în mare grabă, încordat ca o dropie ce porneşte spre Nord, cu vîntul nou umplîndu-i aripile. Dar vai ! în locul unui cîmp de bătălie, liber şi vesel, unde ar fi vrut să-şi apere muntele, nu găsise decît o colibă funebră unde, încă de la uşă, toate amintirile despre Joson îl strîngeau de gît.

Încercase să se împotrivească, dar degeaba ! Obsesia stăruia reînnoită, la fiecare din gesturile lui, printr-o umbră misterioasă, care peste tot, de jur împrejur, părea că reînvie gesturile fiului său.

Şi măcar de-ar fi putut să-şi împlinească aici, în aer liber, ţelul pentru care venise ; să-l întîlnească pe trădător, să stabilească o dată pentru totdeauna că în această ţară există drepturi pe care nici o lege din lume nu le poate înlătura, să răzbune, da ! să răzbune pămîntul, cărările libere, trecutul, morţii cei mari !...

Dar nu ! Nu se arăta nimeni !

Sperase că Délié va veni.

Își imaginase de o sută de ori scena : mai întîi somația, apoi răspunsul lui drept și mîndru. Apoi urmărirea nepoftitului pînă la poalele *munților*, ceva ca o dezlănțuire a tuturor mîniilor pe care țara le avea pe inimă de ani și ani de robie.

Triumfînd, și-ar fi continuat apoi vînătorile, ar fi regăsit ascunzișurile tainice ale ținutului său, oglinzile sclipitoare ale lacurilor ; ar fi băut paharul libertății chiar din aerul proaspăt și neînceput al munților.

În sfîrșit, seara s-ar fi odihnit, față în față cu morții lui răzbunați.

Sosise noaptea. Lucon aprinse lumînarea, își scoase vioara, îngînă cîteva note, apoi începu să cînte un fel de melopee atît de tristă, încît Menaud se ridică ; și, ca să evadeze din această cocioabă a suferinței, ieși afară. Privi îndelung noaptea palidă presărată de lumina lunii și de umbre albastre, lacul ce semăna cu o imensă față de masă din pînză subțire acoperită de cristaluri și străluciri.

Închise brusc ușa.

Această sărbătoare nu mai era pentru el.

Menaud nu mai era acum decît un intrus, un om care dă tîrcoale pe furiș, dezmoștenitul

revenit în ciuda legilor să-şi mai desfete pentru ultima oară ochii în faţa acestei sărbători interzise.

Lucon părea că nu mai e stăpîn pe cîntul lui.

Semăna cu cioturile acelea prăpădite pe care vîntul le ameţeşte şi le face să plîngă.

Era ca beat, cu gîndurile împrăştiate, pradă unei suferinţe nedesluşite ; căci sufletul lui depăşise măsura tuturor zilelor şi alerga pe deasupra munţilor, cîmpiilor şi apelor imensului ţinut.

Menaud se cufundase în întuneric şi lupta cu sine.

Parcă vedea adunate, într-o piaţă imensă, în lumina puternică a amiezii, toate podoabele pămîntului, întreaga moştenire pe care i-o lăsaseră strămoşii lui.

Vioara se opri pe neaşteptate.

Lucon se proptise de stîlpul patului. Părul i se răspîndise pe faţă ca un val de gînduri tumultuoase.

Şi simţindu-se incapabil să exprime în cuvinte neliniştea pe care o încerca, începu să cînte, să cînte mai întîi încet, apoi din ce în ce mai tare, un fel de cîntec sălbatic învăţat de la un călător din Extremul Nordic.

Ah ! yah ! o-vo-ga ! o-vo-ga !

Nu știa sensul acestor cuvinte barbare, dar pentru el parcă ar fi vrut să spună : „Îmi este tare milă de țara mea !“

Ah ! yah ! Ah, yah !

Noaptea era pe sfîrșite cînd frigul îl trezi pe Menaud. Se uită la ceas și se miră că dormise.

Fereastra semăna cu o placă de argint și dincolo de ea se crăpa de ziuă.

Se ridică pe vîrful picioarelor, întredeschise ușa să vadă cum e vremea. Între vîrfurile mestecenilor cerul întreg semăna cu pînzele de păianjen, perlate de rouă.

Închise ușa, ațință focul, își făcu rugăciunea.

Lucon mai dormea încă. Menaud îi trase pătura pe umeri, așa cum îi făcea altădată lui Joson.

Acum ținea la el ca la propriul său copil.

Lucon, Marie, aceste două nume se uneau misterios întruchipînd un cămin întinerit, așezat ca o fortăreață puternică pe drumul marilor ținuturi.

Și, în timp ce pe geamuri florile de gheață se topeau din pricina căldurii, începu să fumeze.

Niciodată lui Menaud nu i se păruse că se luminează așa de încet. Căci îi venise o idee, o ieșire ce țîșnise așa, ca prin minune, în harababura necazurilor lui, o idee pe care se grăbea s-o dea la iveală.

Atunci întreaga țară ar fi văzut că Menaud nu murise în vizuina lui, că bătrînul urs știa să-și croiască pîrtie, o pîrtie largă, puternică, cu urme de gheare ce străpung zăpada pînă la pămînt.

Tot timpul văgăunile, lacurile, trecătorile, munții vor vedea că un mîrîit de-al lui Menaud ar mai fi fost în stare să trezească tot clanul vînătorilor, de la platoul Martres pînă departe, în vale, peste tot pe unde oamenii liberi, în bătrînele lor cabane moștenite, păstrează viu și limpede focul aprins de strămoși.

Ah ! yah ! Ah ! yah !

Încercă să-și amintească cîntecul sălbatic din ajun.

Începu să-și adune lucrurile, ieși afară, își lustrui tălpile rachetelor apoi începu ca un copil să-și bată mănușile una de cealaltă, în timp ce cîinii îi săreau de gît și se zbenguiau în lumina roșiatecă, răspîndită peste tot de primele raze ale soarelui.

Cînd se întoarse în cabană, Lucon se trezise şi părea.nedumerit de această simfonie de schelălăituri şi cîntece.

Fără să spună nimic altceva, Menaud îl anunţă că are să plece la lacurile din Périgny. Acolo se va întîlni cu bătrînul Mas care vîna cu fiul lui la izvoarele apelor, dincolo de linia Şarpelui.

Era nervos, nu putea sta locului, cum s-ar spune, apucîndu-şi din dreapta şi din stînga lucrurile pe care le azvîrli una peste alta într-un sac.

Era în continuă mişcare : în picioare, chircit... şi, ca un om căruia îi era teamă să nu intervină bunul-simţ, vorbea repede, înşira întregul plan : drumul pînă la Martres, la Berly, la Bergère, drumul la iazurile din Noire, dincolo de Sables.

Apoi, mai înainte ca Lucon să fi putut spune vreun cuvînt, îşi înhămă cîinii, coborî din doi paşi coasta abruptă a lacului şi dispăru spre valea pe unde merseseră strămoşii lui cînd migraseră spre Regatul lui Saguenay.

Acum, cu rachetele în picioare, regăsea în sfîrşit drumul tinereţii lui.

În mijlocul acestui întreg cortegiu de amintiri ce coborau de peste tot, pe căile însorite,

umplînd mii de alei, străbătînd colonadele și decorul fantastic al văii înzăpezite, bucuria lui era mare.

Făcea gesturi largi, murmura refrene de altădată, se oprea la vechile marcaje, fericit să ciocănească în ele de două ori ca pentru a-și arăta prezența de stăpîn al pămîntului neliniștit.

Apoi, cu capul sus, își continua drumul cu pași mari, cu picioarele prinse în curelele rachetelor în timp ce, în urma lui, se revărsa lumina.

„Am venit aici și am rămas!“ Aceste cuvinte întindeau la fiecare pas încheieturile bătrînelor lui picioare.

„Am venit și am rămas!“

Găsea aceste cuvinte bune, bune ca răceala aerului viu în gîtul lui încins de mărșăluitor al zăpezii!

Am rămas! Am rămas!

Or să vadă ei, străinii, trădătorii, cînd va ridica Menaud, de la un capăt la celălalt al ținutului, întreg clanul vînătorilor liberi.

Atunci, atunci peste tot, la toate porțile ținutului lor va fi o pază strașnică, de neînvins, care de la primii pași ai nepoftitului va spune

că ar fi mai bine să-şi ia tălpăşiţa, căci sentinelele erau acum treze în tot ţinutul!

Ah! yah! Ah! yah!

Menaud mergea, mergea mereu prin furtună, escalada urcuşurile, se agăţa de ramuri fără încetare, şi tot trupul lui bătrîn era stăpînit de un gînd necruţător care se căţăra înaintea lui.

Mărşăluia astfel de ore întregi.

Se opri.

O oboseală neaşteptată îi înţepeni şalele. Toată pădurea se umplu de pulsaţia sîngelui în urechi, se înceţoşă de aburul ce-i ieşea din pieptul păros.

Ziua era pe sfîrşite. Acolo sus, în vîrful brazilor, vîntul începu să bată.

Neliniştit, Menaud privi zăpada ce începuse să se adune în jurul lui.

Îşi încetini mersul, începu să-şi croiască o pîrtie adîncă, apoi... să se clatine, cum spun vînătorii vorbind despre vînatul obosit.

Sărmanul! În faţa ochilor vedea un furnicar de lumini ciudate. Sub troienele grele de zăpadă pufoasă nu mai găsea marcajele; se simţea oprit la fiecare pas de ghiara înţepenită a oricărui lucru din pădurea duşmănoasă.

Aproape sfîrşit, îşi scoase rachetele, se sprijini de trunchiul unui copac, în timp ce cîinii

îi lingeau ca o mîngîiere ţurţurii de pe mănuşi.

Îşi făcu socoteala că trebuia să se afle în ultima parte a urcuşului. După asta i-ar rămîne doar o mică traversă ca să ajungă la lacurile din Périgny. Cîinii vor face pe urmă restul...

Senzaţia de acum o cunoştea bine. Vînătorii o purtau întotdeauna cu ei.

Ca să-şi dea curaj vru să fumeze o pipă, dar... chibriturile nu se mai aprindeau.

Atunci, toate poveştile pe care le auzise de atîtea ori despre aceşti sărmani rătăciţi, morţi singuri, ca nişte cîini în nopţile de furtună, treceau prin cerul întunecat al sufletului lui.

Ziua era pe sfîrşite. Umbra serii, în fundul rîpei, semăna cu o faclă cu colţii de culoarea sîngelui.

Vîntul venit din munţi bătea din ce în ce mai tare.

Îi era poate dat să plătească pentru toţi... să sufere pentru toate trădările !

În trecut, aproape totul fusese făcut cu preţul sîngelui.

Dar generaţia de azi uitase acest tribut uman al moştenirii... Îl lăsase să fie întinat ca pe un lucru de nimic.

„Au venit străinii..." spunea cartea.

„Au acaparat aproape toată puterea. Au pus mîna pe aproape toţi banii."

Poate că ceasul cel din urmă sosise... Ceasul cel mare, cînd, cu faţa către pămîntul jignit... cineva trebuia să moară.

Lui Menaud îi fu frică.

Începu să vadă peste tot semne stranii, abătute, funebre... nişte fantome cu forme umane, îngropate sub imensul giulgiu. În toate adînciturile unde se afunda simţea ghiare, auzea ameninţări..

Îşi adună toate forţele să se caţere pe panta zăpezii spre marginea prăpastiei... dar obosit, înfrînt din cap pînă-n picioare, se lăsă să alunece într-o gaură de stîncă, în timp ce deasupra prăpastiei toţi demonii furtunii urlau.

Atunci făcu semn unuia din cîini să meargă jos după ajutor.

Noaptea neagră coborîse.

Rafale imense de zăpadă se abăteau asupra lui şuierînd.

Hei ! Hei ! voi, ceilalţi !... Sfinţii îndurători cărora li se rugase întotdeauna... morţii... pămîntul... pădurea cea mare pe care venise s-o apere...

Hei ! voi, ceilalţi... cuceritorii !

Glasul lui șuierător nu mai era acum decît un lucru pierdut, rănit, mișcîndu-se de ici-colo, de-a lungul hăituielilor rafalei de vînt.

Hei ! Joson !... Joson !...

Dar curînd, din prăpastia de zăpadă, horcăitul nu se mai auzi, iar picioarele omului degerau în giulgiul în care intrase teafăr !

CAPITOLUL X

Nimeni n-ar fi bănuit că se afla acolo !

Scufundat în liniște ! De zile întregi stătea ascuns.

Din cînd în cînd, sus, tînărul dădea o scurtă lovitură, ridica undița... Un păstrăv bătea apa... top ! top ! tulbura oglinda apei, amesteca pînza frumoasă a azurului între cele două benzi de întuneric.

Aruncîndu-și prada în șalupă, Lucon azvîrlea din nou momeala.

Apoi umbrele liniștite se înfiripau din nou ; firișoare de apă începeau din nou să se scurgă pe ramuri, pe resturile moarte, ca niște panglici de argint ; și splendoarea liniștii albastre își revărsa frumusețea pînă la apariția următorului pește.

Se împlinea o lună de cînd făcea acest joc, de cînd de-a lungul smîrcurilor, a lacurilor limpezi, a iazurilor cu apă moartă devenise tovarășul pescărușilor, a hodîrlăilor și a broaștelor și de cînd, mut, se ascundea pe furiș în pădurea de la Pied-des-Monts.

Surghiunit !

Din ziua aceea îngrozitoare cînd a trebuit să-l poarte pe Menaud pe jumătate mort, ca să-l aducă în brațele Mariei, se simțise ca prins în plasă de gurile femeilor. Îndreptaseră împotriva lui sperietoarea aprozilor, a închisorii...

Délié îl urmărea cu ura lui neînduplecată. După sfaturile Mariei, se refugiase din nou în pădurea cea mare.

Și aici inima îi plîngea cu furie !

Dar venise primăvara.

Își spusese : „Cobor ! Locul meu e acolo, jos."

Atunci, într-o dimineață, purtat de gustul bătăliei, de nevoia de-a trăi și de dorințele lui de dragoste, coborîse în ținutul Mainsalului ca să pîndească evenimentele.

Braconierii îl luaseră sub aripa lor. Faima lui de revoltat îi dăduse un prestigiu misterios. Se adunau ca să-l audă vorbind despre drama lui Menaud.

Atunci el povestea cum, pe la opt seara, cîinii veniseră înaintea lui.

„Animalele aproape că vorbeau", spunea Lucon.

Apoi se așternuse la drum.

Furtuna voia să doboare totul.

Spre ora zece, îl găsise pe bietul om aproape îngropat într-o groapă de zăpadă.

Ah ! noaptea, noaptea dezastrului pe care o petrecuse aici, făcînd focul în timp ce Menaud, cu ochii rătăciţi, îl lua drept Joson, sau se zbătea strigînd :

„Au venit străinii ! Au venit străinii !"

— Ştim asta, suferinţa îi întunecase mintea, spuneau unii.

La sfîrşitul povestirii, fiecare se întorcea la casa lui, şi cuvintele lui Menaud dădeau tîrcoale toată noaptea somnului celor din Pied-des-Monts.

În dimineaţa aceea, Lucon ieşi de cu zori şi îşi trase şlepul la locul de pescuit.

Ţinutul se înveşmîntase mai întîi într-o pîclă de ceaţă ; dar, în plină zi, frunzuliţele crude începuseră să iasă din această reţea, strălucind în soare, catifelate, lucitoare, parfumate, în timp ce în valurile de aer cald şi mirosuri de răşină, muştele îmbătate dansau nebuneşte.

Înfipse băţul undiţei la marginea stufărişului şi, cu pălăria pe-o ureche, cu ochii fixaţi în gol ca o pereche de raţe sălbatice în căldura apei, începu să-şi analizeze conştiinţa.

Ziua era minunată ; ierburile, stufărişul, frunzele, totul strălucea ; broaştele, mormolocii, plevuşca, totul radia de bucurie.

Totul... afară de el ! condamnat să facă pe mortul în mijlocul acestei sărbători de primăvară !

Cît suferea !

De cinci zile nu mai știa nimic de Marie, și ultimele vești nu îl liniștiseră deloc.

Scoase scrisoarea și începu să recitească pasajele în care tînăra îi vorbea de tatăl ei, *pe jumătate infirm, stînd ore întregi cu ochii îndreptați spre munte, bîiguind ca un om care și-a pierdut mințile.*

În ajun începuse să strige : „Lucon ! Lucon !" Stătuse la fereastră pînă noaptea tîrziu pîndind drumul.

Un cîrd de rațe se abătu pe neașteptate și vesel începură să se scufunde în apă, tăind-o în zig-zag ; unele se împodobeau cu toate bijuteriile mlaștinii sclipitoare, altele nu încetau să-și netezească cu ciocul penele ciufulite.

Și toată această flotilă fericită pleca să înoate de-a lungul arinilor, revenind apoi să facă plonjoanele și salutul obișnuit.

Cu capul plecat, cu bărbia sprijinită pe genunchi, Lucon privea această sărbătoare.

Era departe de această bucurie !

Dragostea de libertate și de ai lui îl adusese în situația de a nu fi altceva decît un animal de baltă.

Dar într-o zi va ieși de-aici !... Curînd ! Curînd !

Capul îi lîncezea în aceste gînduri, cînd văzu că rațele se opriseră speriate...

Deodată, cîrdul începu să bată din aripi și zbură deasupra stufărișului.

Venea cineva, fără îndoială !

Ghemuit, Lucon asculta ca și cînd nimic nu ar fi existat în această junglă, decît cel ce se apropia de el.

Deodată :

„Alexis ! Alexis !"

Dumnezeule ! Tot sîngele i se urcă în cap.

Ea era aici, în spatele arinilor, palidă, despletită, semăna cu spectrul Malhuréei la gurile Gamellei.

Tînărul se ridică dintr-o dată și, repede, fu lîngă ea.

— Marie ! Marie ! De unde vii... ? De unde vii ?

Dar ea, slăbită, nu putea încă să răspundă. Atîtea lucruri o tulburau... oboseala, durerea, spaima...

Toate mîngîierile pe care le poți avea pentru o pasăre mică, pe care vîntul ursuz o aruncă

din cuibul ei, le avu tînărul pentru ea... și mai mult chiar.

Îi săruta mîinile, o mîngîia pe frunte : „Mititica !“ în timp ce ea începu să plîngă și printe hohotele de plîns îngăima cuvinte de neînțeles.

Dumnezeule ! Ar fi dat orice să vindece aceste chinuri !

În mijlocul stufărișului fata stătea în picioare. Cît era de frumoasă, cu obrajii înflăcărați și ochii negri arzînd ca două fructe de camarină în plină rouă a aurorii.

Atunci spuse :

— Venisem să te caut... Tata vrea să te vadă... Acum, lasă-mă să plec singură... Nu trebuie să ne vadă nimeni împreună...

Apoi, fără să mai adauge vreo vorbă, ca o potîrniche ce se ridică pe piciorul vînătorului, scăpă și dispăru în cotitura canalelor, spre drumul cel mare.

Gîndea la aceste cuvinte. „Venisem să te caut“, era ca nebun !

Parcă se afla în mijlocul unei hore vrăjite. În jurul lui, broaștele, mormolocii, salciile, totul era luminos, plin de viață, totul striga : „Du-te ! Nu ești un animal de stufăriș ! Du-te ! *Tu, spărgătorul de ghețari* ! Du-te, cutreieră-

tor al munţilor... ! Regăseşte-ţi vechile drumuri ale libertăţii şi mergi ! Înainte, peste tot !"

Atunci tînărul plecă traversînd pădurea ; mergea sărind peste şanţuri, tăind ochiurile de apă, luînd-o pe cel mai scurt drum de-a lungul mlaştinilor, a geamandurilor şi-a vietăţilor moarte.

Nu mai simţea nici ghiarele şi nici clonţul acestei jungle.

Traversă satul Caribous, din două sărituri ajunse la mlaştina de la Josime unde sporovăiala broaştelor se opri brusc în timp ce un bîtlan fugi tîrîndu-şi cîrjele.

Întră în ţarinele din Mainsal.

Era ceasul cînd fumurile serii se ridică drept, ca florile pufuleţilor.

Se îndreptă spre case. Cobora în fugă gropile, se oprea pe fiecare moviliţă, inima îi bătea în faţa spectacolului acestor pămînturi care, ieşite din anotimpul mort pline de viaţă, ude leoarcă, se agitau spre munţii albăstrii şi pădurea înverzită.

Asta apărase el.

Împreună cu toţi ai lui, da, asta apărase.

„Mergi ! Înainte, peste tot !" asta îi poruncise ţara.

Acest torent de viziuni, de dragoste şi de cuvinte îl aduseseră deja pe tînăr în vîrful mo-

viliţei, drept în faţa casei cenuşii şi îşi luă cel din urmă elan cînd văzu o îmbulzeală de oameni ce înainta pe drum.

Atunci, presimţind o nenorocire, începu să alerge spre cortegiul în mijlocul căruia să vedea un fel de pasăre mare, neagră, pe care cineva o tîra de aripi.

Din doi paşi Lucon fu acolo.

„E Menaud ! spuse cineva. De două sau de trei zile de cînd vorbeşte fără noimă. A profitat de lipsa Mariei ca s-o ia razna. L-au găsit aproape de R'source. Îi înspăimînta pe copii. Îşi punea aşa cîrja de umăr şi striga :

Iată-i ! vin !"

„Atunci, l-au adus, bietul om !"

Lucon îşi croi drum pînă în camera unde femeile se agitau în jurul nenorocitului.

Palid, foarte tulburat, cum îl văzu pe tînăr începu să-i spună :

„Joson ! Joson !" Rîdea, plîngea, bătea din mîini ca pentru o îmbrăţişare.

Apoi obsesia revenea :

„Au venit străinii ! Au venit străinii !" striga el.

„Joson, Alexis ! Muntele e plin de străini ! Tot ţinutul e plin ! Hei, băieţi, să-i învăţăm

minte ! Noi sîntem dintr-un neam ce nu știe să moară."

Tînărul asista la această scenă mut, încremenit.

În mijlocul acestor constatări naive, a poveștilor și a compătimirilor banale, bătrînul plutaș își descoperea adîncul sufletului, așa cum era el. Erau gîndurile lui, spaimele, ceea ce-l făcuse să trăiască, să sufere, ceea ce-l determinase să-l gonească pe trădător departe de casa lui, să sune goarna ca să-i salveze pe-ai lui împotriva exploatărilor străinului, era pasiunea care-l dusese spre clanul vînătorilor liberi și pe care furtuna și noaptea o învinsese !

Lucon ardea de dorința de a striga tuturor acestor grijulii și curioși :

„Plecați ! voi nu înțelegeți nimic. Nu veți ști deloc ce se ascunde sub acest delir."

Întrebă :

— Unde-i Marie ?

Atunci, fără să țină seama de cumetre și pentru că lui îi cerea răspuns chemarea lui Menaud, se repezi în camera unde se închisese tînăra fată.

Cînd îl văzu, îngăimă între două hohote de plîns :

— Nu te mai am decît pe tine...

Lucon lăsă capul în jos.

Între el și tînăra fată se interpuse amintirea cuvintelor din ultima seară înainte de plecarea în munți.

Atunci cînd întreaga moștenire amenințată se agăța de el implorînd : „Nu ne vei părăsi". Marie îi spusese visul ei, idealul ei de viață închisă, asemănătoare vieții acestor egoiști ce nu au vrut să audă nimic dincolo de zidurile lor.

„Pămîntul e bun, spusese ea ; ar fi minunat să trăiești aici liniștit !"

Fără să vrea, Lucon pronunțase aceste ultime cuvinte cu voce tare.

Tînăra încremeni, liniștită.

Se auzi Menaud trîmbițîndu-și chemările în marele deșert al nebuniei.

Să trăiești aici liniștit... să trăiești aici liniștit, ar fi minunat, murmură ea... da ! dar... trebuie să te gîndești și la întreaga țară... Atunci, dacă ții puțin la mine, vei continua ca Joson, ca tatăl meu !

Apoi, într-o îmbrățișare tăcută, plînse cu obrazul lipit de fața lui.

Afară, oamenii fumau fără să scoată vreun cuvînt.

Seara era călduță și pe apa mlaștinii și a șanțurilor se agita strigătul broaștelor.

Din cînd în cînd, prin ferestrele deschise, se revărsa strigătul de spaimă a lui Menaud :

„Au venit străinii ! Au venit străinii !“

Atunci, în mijlocul oamenilor ce își treceau mîna peste frunte, împotriva atingerii acestei nebunii, vechiul prieten al pămîntului, Josime, spuse încet :

— Nu e o nebunie obișnuită ! Ceva îmi spune că e un avertisment.

Din aceeaşi colecţie :

AU APĂRUT :

MANUEL COFIÑO
Cînd sîngele-i ca focul

STIG DAGERMAN
Urme de paşi sub apă

VSEVOLOD IVANOV
Nisipuri albastre

PAUL KUUSBERG
O zi neobişnuită

HUBERT LAMPO
Sosirea lui Joachim Stiller

MAZO DE LA ROCHE
Clanul Whiteoak

JOSÉ LUIS SAMPEDRO
Apele care ne poartă

NATHALIE SARRAUTE
Fructele de aur

VINCENT ŠIKULA
Acalmie

ENN VETEMAA
Recviem pentru muzicuţă

VOR APĂREA:

CARLOS FLORES
Criza

YVES GANDON
Disperarea

WILLIAM MURRAY
Michael Joe

VLADIMÍR PÁRAL
Tînărul şi balena albă

OLGA SCHEINPFLUGOVÁ
Carantina

NEVENA STEFANOVA
Mulajul de ghips

HERMAN TEIRLINCK
Rolanda

Lector: MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

*

Tiraj: 30 110 ex. broşate. Bun de tipar 01.01.1978.
Coli tipar 5,25.

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1636 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Lei 3,75

301

GLOBUS

FÉLIX-ANTOINE SAVARD

MENAUD, OMUL PĂDURII

EDITURA UNIVERS

Romancier, poet, dramaturg, Félix-Antoine Savard (n. 1896) este una dintre figurile de primă mărime ale literaturii canadiene de expresie franceză. Activitatea literară o începe prin publicarea romanului Menaud, maître-draveur (1937) și este continuată cu volumele: L'Abatis (1943), La Minuit (1948), Martin et le Pauvre (1959), Le Barachois (1959), La Folie (1960), La Dalle-des-morts (1965).

Alcătuit în spiritul tradiției Mariei Chapdelaine de Louis Hémon, romanul Menaud, omul pădurii este o frescă plină de poezie a vieții canadiene din epoca închegării așezărilor franceze din Canada. Volumul aduce o notă de autentic romantism canadian, cu mărturisite nostalgii de peste ocean, din patria de origine a acestor oameni care nu vor să uite că sînt francezi.